

DÎNÎ NİKÂH - RESMÎ NİKÂH KARŞILAŞTIRMASI VE MÜFTÜLERE NİKÂH GÖREVİNİN VERİLMESİ

Muhammed ERİNÇ*

Özet: Aile, toplumun en küçük sosyal birimi ve toplumu ayakta tutan en önemli çerkişirdektir. İslam dini neslin devam ettirilmesini zaruriyyât-ı diniyyeden saymış ve bunu sağlayayan evlilik kurumuna büyük önem vermiştir. Aile kurumu, kadın ve erkek arasında akdedilen nikâhla başlamaktadır. Ülkemizde kanunen geçerli olan resmî nikâhın yanı sıra dînî nikâh veya imam nikâhı adı verilen bir nikâh daha yapılmaktadır. Oysaki evliliğin hukuken/dinen geçerli olması için tarafların karşılıklı irade beyanlarının olduğu tek nikâh yeterlidir. Ülkemizde yapılan iki ayrı nikâhın birbiri yerine geçip geçemeyeceği, tek nikâh akdinin yapılmasının yeterli olup olmayacağı incelenmiştir. Bunun için İslam hukuku ile medenî hukuk açısından karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nikâh, aile, medenî hukuk, İslam hukuku

The Comparison of Marriage and Its Results from the Point of view of Islamic Law and Civil Law

Abstract: Family is the smallest social unit of society and the most important core that keeps society alive. Islam accepts, the continuity of the generation as a religious obligation and gives great importance to marriage which allows it. Family begins with marriage. In our country besides the civil marriage which is legally valid, another marriage which is called religious marriage or imam marriage is also applied. However, for both legal and religious validity, just one marriage is sufficient. The couple declares their consent mutually in this marriage. It was researched that whether two different marriage can be valid in place of eachother or only one marriage would be sufficient in our country. For this reason it was compared from the point of view of Islamic law and Civil law.

Keywords: Marriage, family, civil law, Islamic law.

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'e göre Allah (c.c.); bitkileri, insanları ve her şeyi çift olarak yaratmıştır.¹ Allah (c.c.), insanların kendileri ile huzur bulmaları için onların türünden eş yaratmasını ve eşler arasında sevgi ve merhameti var etmesini kendisinin varlığının ve kudretinin delili olarak göstermiştir.²

* KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, muhammederinc@gmail.com

1 Yâsîn, 36/36; Zümer, 39/6; Şûrâ, 42/11; Zuhruf, 43/12; Kâf, 50/7; Zâriyât, 51/49; Kiyâme, 75/39; Nebe', 78/8.

2 A'râf, 7/189; Rûm, 30/21.

İslam dini erkek ve kadından ırzlarını korumalarını istemiş³ ve bunun için de evliliği meşru kılmıştır. Fıtrat dini olan İslam, kadın ile erkeği birlikte düşünerek bütünün ancak bir araya gelmeleriyle tamamlanacağını bildirmiştir.⁴

Kadın ile erkek arasındaki evlilik birliği nikâh ile oluşur. Aslında evlenmenin gerçekleşmesi için bir tane nikâh yeterlidir. Ancak nikâh konusunda İslam hukuku ile Türk Medenî Kanunu arasında birçok farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların doğal sonucu olarak ülkemizde kanun tarafından kabul edilen nikâhın yaptırılmasının yanı sıra dîni hassasiyet dolayısıyla ayrıca İslam hukukuna göre bir nikâh daha yapılmaktadır. Böylece evlenen çiftler iki ayrı nikâh akdi yapmış olmaktadırlar. Makalemizde bu iki ayrı nikâh akdi ele alınarak ortak ve farklı yönleri ortaya konulacak, bu iki nikâhın birbiri yerine geçip geçemeyeceği, tek nikâh akdinin yapılmasının yeterli olup olmayacağı incelenecektir.

1. NİKÂH NEDİR?

Nikâh, aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akit ve evlilik ilişkisidir. Nikâh, ailenin oluşturulması için önemli bir akit olduğu gibi toplum açısından da önemlidir. Evlilik, ailenin temelini oluşturarak kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına izin vermesinin yanı sıra insan neslinin devamına katkı sağlayan yegâne meşru ilişkidir.⁵ Kutsal kitaplara göre nikâhın iki işlevi vardır. Birincisi doğuma meşruiyet kazandırarak neslin sağlıklı bir şekilde üremesini sağlamaktır. İkincisi ise şehveti düzenleyerek iffeti temin etmesi nedeniyle cinsel aktiviteleri meşru kılan tek yol olmasıdır.⁶ Evliliğin amacı; eşlerin birbirlerinde huzur bulmaları, fiziksel ve psikolojik olarak birbirlerini tatmin etmeleri, karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olarak aileyi sağlıklı bir şekilde devam ettirmeleridir.

İslam hukukunda nikâh, diğer akitler gibi olmasına rağmen dîni önemi dolayısıyla; şahit, siga gibi bazı şartlar da aranmıştır. Ancak İslam hukuku, Hıristiyanlıkta olduğu şekliyle nikâhın sıhhati için nikâh akdinin din görevlisinin huzurunda oluşturulmasını şart koşmaz. İslam tarihinde Müslümanlar önemi dolayısıyla

3 Mü'minûn, 23/5; Nûr, 24/30-31.

4 Beşer, Faruk, *Hanımlara Özel İlmihal*, Seha Neşriyat, İstanbul 1989, s. 14-17.

5 Atar, Fahrettin, "Nikâh", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2007, XXXIII, 112.

6 Köse, Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2014, s. 103.

nikâhı, dînî ve hukukî hükümleri iyi bilen ve toplumda itibar gören bir kimse tarafından akdedilmesini arzu etmişlerdir. Bu geleneğin yansıması olarak ülkemizde İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdine ‘imam nikâhı’ denildiği gibi⁷ ‘dînî nikâh’ da denilmektedir. İslam hukukunda nikâhla ilgili, ‘imam nikâhı’ veya ‘dînî nikâh’ kavramları olmadığı gibi günümüzde ‘dînî nikâh’ diye adlandırılan uygulama, Osmanlı Devleti’nde sonraki dönemlerde nikâh akdinin tescil edilme görevinin kadıların kontrolündeki imamlar vasıtasıyla yapılması uygulamasının uzantısıdır.⁸ Günümüzdeki dînî nikâh (imam nikâhı), Osmanlı’daki resmî olarak yapılan işlemin devamı ve kültürel karakter taşıyan bir uygulamadır. Ancak bu görev Osmanlı’da resmî olarak yerine getirilmişken, günümüzde imamların akdettikleri nikâh gayr-ı resmî bir uygulamadır.⁹

Türk Medenî Kanuna göre geçerli olan ve halk arasında ‘resmî nikâh’ veya ‘belediye nikâhı’ olarak bilinen nikâh akdi hukuken geçerli kabul edilmektedir. Toplumumuzda dînî hassasiyet gösterilerek nikâhın dinen geçerli kabul edilecek şekilde ve dînî normlara göre, resmî nikâhın yanı sıra, dînî nikâh veya imam nikâhı adı verilen bir nikâh daha yapılmaktadır. Evlilik için bir nikâh akdi yeterli olmakla birlikte toplumumuzdaki bazı hassasiyet ve âdetler dolayısıyla iki ayrı nikâh akdine ihtiyaç duyulmaktadır. Burada her iki nikâh karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Makalemizdeki bu karşılaştırmada toplumdaki isimlendirme göz önüne alınarak; İslam hukukuna göre yapılan nikâh ‘dînî nikâh’ ve ‘imam nikâhı’; Medenî Kanun’a göre yapılan nikâh ise ‘resmî nikâh’ olarak da isimlendirilecektir.

1.1. Türk Medenî Kanunu’na Göre Nikâh

Evlilik, Türk Medenî Kanunu tarafından düzenlenmiş olup bu şekilde yapılan nikâha halk arasında ‘resmî nikâh’ da denilmektedir. Türk Medenî Kanuna göre nikâh; evlenmeye ehil olan ve aralarında evlenmelerine hukuken engel bulunmayan kadın ile erkeğin birlikte müracaat etmeleri neticesinde, ayırt etme gücüne sahip ve ergin olan iki şahit huzurunda evlenme memuru tarafından yapılan akitir. Medenî Kanuna göre evlendirme memuru; belediye başkanı veya görevlendirileceği memur ya da köy muhtarlarıdır. Yapılan düzenlemeyle müftülere de nikâh

7 İkinci, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukukunda İzinâme ile Nikâh, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2006, sayı; 2, ss. 41-60, s. 44-54.

8 Apaydın, Hacı Yunus, Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikâhı Uygulaması, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri 2000, sayı; 9, ss. 371-380, s. 375.

9 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 101.

akdetme yetkisi verilmiştir.¹⁰ Evlendirme memuru ayırt etme gücüne sahip ergin iki şahidin huzurunda, evlenecek kadın ve erkeğe, birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini ayrı ayrı sorar (ıcap) ve olumlu cevapların sözlü olarak alınmasıyla (kabul) birlikte evlilik oluşur. Evlendirme memuru, evlenmenin kanuna uygun olarak ve tarafların karşılıklı rızaları ile olduğunu açıklar ve bunun belgesi olarak eşlere aile cüzdanı verir. Ayrıca evlenmenin geçerli olması için dînî tören yapılması şart olmadığı gibi aile cüzdanı gösterilmeden (resmî nikâh olmadan) dînî tören (dînî nikâh) yapılamaz.¹¹

1.2. İslam Hukukuna Göre Nikâh

‘Dînî Nikâh ile Resmî Nikâh Ayrımı’ başlığı altında değinileceği üzere nikâh akdi yapılış şekillerine göre; dînî nikâh ve medenî nikâh şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Özel bir akit olması ve kendine göre bir sisteminin bulunmasından dolayı İslam hukukunda yer alan nikâh, medenî nikâh sistemine daha çok uymaktadır. Fakat İslam hukukuna göre yapılan nikâh, toplumumuzda ‘dînî nikâh’ adı ile anılmaktadır. Medenî Kanun’a göre geçerli sayılan resmî nikâhtan sonra genellikle din görevlileri tarafından akdedildiği için de bu nikâha ‘imam nikâhı’ da denilmektedir.

İslam hukukuna göre nikâh, aynı mecliste bulunan, aralarında evlenmelerine dinen bir engel bulunmayan, evlenme ehliyetine sahip olan kadın ve erkeğin veya vekillerinin ıcap ve kabulüyle gerçekleşir.¹² İcap ve kabul; evlenen kadın ve erkeğin birbiriyle uyumlu olan irade beyanlarıdır.¹³ Nikâh akdinin taraflarından birinin evlilik bağı kurmak için önce kullandığı tabire ‘ıcap’; yapılan teklife karşılık karşı tarafın rızasına delalet eden olumlu cevabına da ‘kabul’ denilir.¹⁴

İslam hukukuna göre nikâh akdinin geçerli olması için bir takım rükünler ve şartlar (in’ikad, sıhhat, nefâz ve lüzum şartları) aranmaktadır. Nikâhın sonuçları olarak da; mehir, nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras konuları bulunmaktadır. Bunlarla ilgili bilgiler klasik kaynaklarda yer aldığı gibi günümüz araştırmacılarının yazdığı kitaplarda da topluca yer almaktadır. Bunlarla ilgili hükümlere fıkıh kitaplarından ulaşılabilir.

10 <http://www.yeniakit.com.tr/haber/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmmden-gecti-386604.html> (Erişim: 30.10.2017)

11 Türk Medenî Kanunu (TMK), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.doc>, (09.04.2017), md. 124-143.

12 Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 35.

13 Atar, “Nikah”, XXXIII, s. 114.

14 Seyyid Sâbık, *Fıkhu’s-Sünne*, Kuveyt 1968, VI, 64; Nizâm, el-Allâmetu’l-Hümmam Mevlânâ eş-Şeyh vd., *Fetâvâyi Hindîyye*, (Çeviren: Mustafa Efe), Akçağ Yayınları, İstanbul 1984, II, 255.

2. DÎNÎ NİKÂH İLE RESMÎ NİKÂH AYRIMI

Evlilik telakkisi çeşitli devirlere, milletlere ve hukuk nizamlarına göre değişiklik arz etmektedir. Evliliğin; dînî olması veya olmaması, erkeğin üstünlüğüne dayanması veya kadın-erkek eşitliğine dayanması, taraflardan birinin tek veya birden fazla olması gibi birçok şekli vardır.¹⁵ Evlilik birliğinin oluşması için yapılan nikâh akdine değişik organların müdahalesi olmuştur. İnsanların dînî düşünce ve duygularının tesiriyle dînî müesseseler doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunmuştur. Tarihi seyri göz önüne alınarak dînî evlilik müessesesinden söz edilebilir. Evlilik ilişkisi kutsal görülerek dine dayandırılırsa buna 'dînî evlilik' denir.¹⁶

Dînî evlilikte, din adamlarının katılımı şart olduğu gibi evlilik merasiminin ve evliliğin kutsanması da şarttır. Dînî evlilik şekline daha çok Katolik Hıristiyanlarda ve Katolik Hıristiyanlığın etkisinde bulunan hukuk sistemlerinde karşılaşılmaktadır.¹⁷

Hıristiyanların kilisede evlenmeleri bir gelenek değil, imanın gereğidir. Hıristiyanlıkta nikâh akdinin kutsal bir tören hâline gelmesi ve Kilise mevzuatına dâhil olması zamanla oluşmuştur.¹⁸

Musevilikte de nikâh akdinde bir din adamının hazır bulunması nikâhın in'ikad şartlarındandır.¹⁹

İslam hukukuna göre nikâh akdinin bir adamı tarafından veya onun huzurunda yapılması şart olmadığı gibi resmî görevli tarafından yapılması da dinen gerekli değildir.²⁰

Türkiye'de de medenî evlenme şekli kabul edilmiş olup, yetki verilmiş olan resmî görevlinin akdetmediği nikâh akdi kanunen geçersiz sayılmıştır.²¹ Ülkemizde uzun yıllar müftü ve imamların resmî nikâh yapması gerektiği tartışması yaşanmış olup müftülere de resmî nikâh yapma yetkisi verilmiştir.²² Bu düzenleme,

15 Karaman, Hayreddin, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006, I, 287.

16 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 292; Kahveci, Nuri, *İslâm Aile Hukuku*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2014, s. 49.

17 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 292; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 49-50.

18 Ünal, Asife, Hıristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış, Dinler Tarihi Araştırmaları-III (Sempozyum, 09-10 Haziran 2001, Ankara), *Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, Ankara 2002, sayı; 3, ss. 125-136, s. 128-130.

19 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 293; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 50.

20 Aydın, Mehmet Âkif, "Aile Hayatı", *İlmihal-II İslâm ve Toplum*, TDV Yayınları, İstanbul 2000, ss.195-246, s. 200.

21 TMK, md. 141, 143.

22 <http://www.yeniakit.com.tr/haber/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmmden-gecti-386604.html> (Erişim: 30.10.2017)

resmî nikâh ile dînî nikâh ayrımının önüne geçilerek, evlenen çiftleri ikinci bir nikâh yapma zahmetinden kurtarmaya, yapılan nikâhların kayıt altına alınmasına yöneliktir.²³

İslam hukukundaki evlilik şekli, tarafların karşılıklı rızasının olmasına göre özel evlilik; nikâh akdinin şart ve unsurlarının din tarafından oluşturulduğu için de dînî evlilik şekli olarak değerlendirilen hukukçular vardır. Ancak kendine özgü sistemi ve özellikleri bulunduğundan dolayı İslam hukukundaki evlilik şekli daha çok medenî evlilik şekline uymaktadır.²⁴ İslam hukukuna göre yapılan nikâhta din adamının bulunması ve dua okuması nikâh akdine dînî bir karakter kazandırmaz.²⁵ Ülkemizde yapılan medenî nikâh, resmî görevli tarafından yapılmakta ve hukuken geçerli kabul edilmektedir. İslam hukukundaki nikâh akdi de her ne kadar medenî evlilik şekline girmekteyse de, resmî olarak kayıt altına alınmadığından dolayı, Medenî Kanun tarafından geçerli kabul edilmemektedir.

2.1. Dînî Nikâh ile Resmî Nikâh Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Kaynakları farklı olmakla birlikte ülkemizde yapılan dînî nikâh ile resmî nikâh arasında bazı benzerlikler vardır.

İslam hukukunda bir akit olmasının yanı sıra nikâhın ibadet yönü de bulunmaktadır. Nikâh başlı başına bir ibadet değildir. Nikâhın ibadet niteliği nikâhın yapılma biçiminde değil, dinin nikâhla ilgili hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesine yöneliktir. Aslında nikâh akdinin ibadet yönünün olması onun hukukî gereklerinin daha titiz bir şekilde yerine getirilmesi içindir. Nikâh akdinin ibadet yönünün olması dolayısıyla sadece resmî nikâhın yeterli olmadığı algısı oluşmuştur.²⁶

İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdi; ayet, hadis ve fiilî sünnet başta olmak üzere İslam dininin kaynaklarına dayanmasına, hatta ibadet mesabesinde görülmesine rağmen, yapılış şekli bakımından dînî nikâh türüne girmemektedir. Zira dînî nikâh türünde nikâhın din adamı tarafından veya onun huzurunda akdedilmesi şart olduğu gibi nikâh akdinin dînî mekânda yapılması da şarttır. Bun-

23 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 102.

24 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 292, 294, 320; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 52.

25 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 39.

26 Zuhaylî, Vehbe, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, (Çev. A. Ural; A. Efe), Risale Yayıncılık, İstanbul 1991, IX, 32; Liv, Cemil, *Günümüze İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmî Nikah ile İmam Nikahının Fıkıhî Açısından Karşılaştırılması*, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Amasya 2014, sayı; 2, ss. 163-191, s. 172-174, 186-187.

dan dolayı hem İslam hukukuna göre akdedilen nikâh hem de medenî hukuka göre yapılan nikâh, medenî evlilik şekline uymaktadır.

Nikâh akdinin medenî nikâh şeklinde yapılmış olması onun ibadet fazileti taşımasına engel olmadığı gibi nikâhın ibadet özelliği taşıyor olması onun devlet kontrolünde olmasına da engel değildir.²⁷ Ülkemizde dînî nikâh adı altında İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdinin, Hıristiyanlıkta olduğu şekilde, din adamı tarafından veya onun huzurunda akdedilmesi şartı olmadığı gibi dînî mekânda yapılması şartı da yoktur. Zaten İslam'da ruhbanlık ve din adamlığı gibi mukaddes bir sınıf yoktur.²⁸ İslam hukukuna göre yapılan nikâhta, dînî görev icra eden imam, müftü vb. nikâh töreninde yer alarak dua okuması nikâh akdine dînî bir karakter kazandırmaz.²⁹

Nikâh için yapılacak tarif, hem dînî nikâh hem de resmî nikâh için geçerli olacaktır. Nikâh; evlenme ehliyetine sahip olan, aralarında evlenme engeli olmayan erkek ile kadının, evlenme için irade beyanlarını şahitler huzurunda belirtmelerinden ibarettir. Aralarında evlenme engeli olmayan erkek ile kadın arasında yapılması, şahitlerin bulunması, tarafların icap ve kabul ile iradelerini ortaya koymalarıyla yapılması bakımından her iki nikâh arasında benzerlikler mevcuttur. Nikâhın sonuçları itibariyle kadın ve erkek arasında; nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras hükümlerinin sabit olması bakımından da benzerlikler bulunmaktadır.

Resmî nikâh ile dînî nikâh arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Nikâh; yasaların herhangi bir dine dayanmadığı hukuk sistemlerinde sadece bir mukavele olarak görülürken, İslam hukukunda bir akit olmasının yanı sıra aynı zamanda Allah'a yakınlaşma olan ibadet hükmündedir. Evlenme engeli olarak süt hısımlığından doğan mahremiyet ve din farkının olması hâlinde resmî olarak nikâh geçerli olurken, İslam hukukuna göre bu durumlar geçersizdir. Bunun aksi bir durum ise evlatlık ilişkisinde bulunmaktadır.³⁰

Ülkemizde dînî nikâh olarak yapılan nikâh herhangi bir kayıt altına alınmadığı gibi dînî nikâhla evlenen kimselerin boşanmaları da kayıt altına alınmamaktadır. Dînî nikâh, resmî olarak kayıt altına alınmadığı ve kanunen geçerli sayılmadı-

27 Liv, *Günümüze İmam Nikahına Yönelişlerin Gereçekleri ve Resmî Nikah ile İmam Nikahının Fıkhi Açısından Karşılaştırılması*, s. 172-174.

28 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 294.

29 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 39.

30 Beşer, *Hanımlara Özel İlmihal*, s. 296-297.

ğı için medenî hukuka göre bir sonuç doğurmamaktadır. Böyle bir nikâhın, resmî nikâhtan önce yapılması kanunen yasak olduğu gibi, resmî nikâhın geçerli olması dinî nikâhın yapılmasına da bağlı değildir.³¹ Kayıt altına alınmayan dinî nikâh akdi, kanunen tanınmamakta ve taraflar ile üçüncü kişiler açısından da mağduriyetlere sebep olmaktadır.

Hanefî âlimlere göre nikâh akdi yapma ehliyetine sahip olan kadın ve erkeğin yerine veli ya da vekilleri nikâh akdinde taraf olabilir ve taraflar adına nikâh akdini gerçekleştirebilirler.³² Türk Medenî Kanun'u ise evlenecek tarafların birlikte başvuruda bulunmasını ve nikâh akdi esnasında bizzat bulunmalarını şart koşmaktadır (TMK, md. 134,142). Yine Medenî Kanun, ayrıca velinin bulunmasını şart koşmamaktadır.

İslam hukukuna göre nikâh akdinde şahitlik yapacak kimseler için; Müslüman, akıllı, bulûğa ermiş, erkek ve hür olma şartları arandığı gibi şahitlerin birden fazla olması zorunludur.³³ Hanefîler dışındaki İslam hukukçuları nikâh akdindeki şahitlerin erkek olmasını gerekli görürler.³⁴ İslam hukukuna göre nikâh için iki şahit gereklidir. Hanefîler nikâh şahitliği için iki erkeğin olmasını veya bir erkekle birlikte iki kadının bulunmasını yeterli görürler. Buna göre iki kadının şahitliğiyle akdedilen nikâh geçerli olmaz.³⁵ Ebu Hanife ve Ebu Yûsuf evlenen kadının Müslüman değil de ehl-i kitaptan olması hâlinde şahitlerin de ehl-i kitaptan olabileceği görüşündedir.³⁶ Medenî Kanun ise ayırt etme gücüne sahip, ergin olan iki şahidin bulunmasını yeterli görmektedir.³⁷ İslam hukuku nikâh şahidi olarak Müslüman olmayı ve en az bir şahidin erkek olmasını şart koşarken; medenî hukukta şahidin yalnızca ayırt etme gücüne sahip (akıllı olması/temyiz) ve ergin (reşid) olması şartı vardır. Buna göre aynı zamanda nikâha şahit olan bayan memurun akdettiği nikâhta sadece iki bayan şahidin bulunması veya şahitlerin gayr-i müslim olmaları hâlinde böyle bir nikâh klasik İslam hukukundaki yaklaşıma göre geçerli olmayacaktır.³⁸

31 TMK, md. 143.

32 Cezîrî, Abdurrahman, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, IV, 2058-2059.

33 Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, s. 60-63; Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi*, IV, s. 2058-2059; Atar, "Nikah", XXXIII, s. 116.

34 Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, s. 61.

35 Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed, *el-Mebcut*, (Editör: Mustafa Cevat Akşit), Gümüşev Yayınları, İstanbul 2008, V, 51-52; Nizâm, *Fetâvâyi Hindiyeye*, II, 257.

36 Nizâm, *Fetâvâyi Hindiyeye*, II, 256; Atar, XXXIII, "Nikah", s. 116.

37 TMK, md. 141.

38 Serahsî, *el-Mebcut*, V, 51; Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 61; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 294.

İslam hukukunun kadına vermiş olduğu malî haklardan biri mehirdir. Mehir, nikâh akdinin bir hükmü olarak kadının lehine doğurduğu sonuçlardandır.³⁹ İslam hukukundaki mehir uygulaması medenî hukuk tarafından düzenlemeye alınmamıştır.

İslam hukukuna göre nafaka, nikâh akdinin yapılmasıyla birlikte erkek tarafından yerine getirilir. Evlilik boyunca devam eden nafaka görevi, boşanma durumunda da iddet süresi boyunca erkek tarafından yerine getirilir.⁴⁰ Türk Medenî Kanunu ise evlilik birliğinin sona ermesinden sonra kadının bir geliri olmaması durumunda yeni bir evlilik yapana kadar veya taraflardan birinin ölümüne kadar kocanın nafaka ödemesini esas alır. Ayrıca İslam hukukundaki uygulamanın tersine, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf erkek olursa ayrıldığı karısından nafaka alabilir.⁴¹ Buna göre İslam hukukunda nafaka görevi sadece erkeğe yüklenmişken Medenî Kanun'da nafaka görevi yerine göre bazen kadına da yüklenmiştir. Yine İslam hukukunda iddet müddetinin sona ermesiyle erkeğin nafaka borcu sona ererken, Medenî Kanun'a göre yoksulluk nafakası karşı tarafın malî gücü oranında süresiz olarak yerine getirilmesi gerekir.

İslam hukukuna göre hürmet-i musahara ile oluşan evlenme engeli Medenî Kanun tarafından da tanınmaktadır. Ayrıca evlatlık da evlat gibi değerlendirilmektedir.⁴² Fakat Hanefî ve Hanbelî mezheplerinin hürmet-i musahara olarak kabul ettiği sahih evlilik dışındaki durumlar Medenî Kanun'da yoktur. Buna göre zina etmiş kimselerin çocuklarının evlenmelerine engel olmadığı gibi bizzat kendileri, diğerinin çocuğuyla evlenebilir. Türk Medenî Kanunu, 18 ve 129. maddelerinde evlilik birliğinin sona ermesi hâlinde bile kayın hısımlığının sona ermeceğini karara bağlamıştır. Farklı bir uygulama olarak İslam hukukunda evlenen çiftler arasında cinsel ilişki vuku bulmadan ayrılmaları durumunda kadının kız çocuğu ayrılmış olan erkek ile evlenebilmektedir.⁴³ İslam hukukçuları bu durumla ilgili olarak; kızlara yapılan nikâhla annelerin haram olacağını, annelerle zifafa girmekle kızlarının haram olacağı kuralını koymuşlardır.⁴⁴

Nikâhın bir sonucu olarak nesep; çocuğu, anne ve babasına bağlayan kan ve soy bağıdır. İslam hukukuna göre nesep ile yeni doğan çocuğun, anne ve babasıyla arasındaki tabii ve hukuki bağ ortaya çıkar.⁴⁵ Türk Medenî Kanunu da doğumla

39 Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 69.

40 Talâk, 65/1, 6, 7.

41 TMK, md. 175-176.

42 TMK, md. 18, 129, 282.

43 Nisâ, 4/23.

44 Zuhaylî, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, IX, 107.

45 Karaman, Hayreddin, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, Ensar Yayıncılık, İstanbul 2014, II, 137; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 150.

birlikte çocuk ile annesi arasında soybağı (neseb) kurar. Çocuk ile baba arasında nesebin sabit olmasını ise; çocuğun annesi ile evlilik, babanın kabul etmesi ve mahkeme kararı ile olacağını kabul eder. Ayrıca Medenî Kanun evlat edinmeyi kabul ettiğinden dolayı, evlatlık ile evlatlık alan aile arasında soybağı oluştuğunu kabul eder.⁴⁶ Mahkeme tarafından butlanına karar verilen (geçersiz sayılan) evlilikten doğan çocukların nesebi de sabit olur.⁴⁷

Boşanma, kocası ölme, evliliğin feshedilmesi gibi yollarla evlilik birliğinin sona ermesi hâlinde kadının başka biriyle evlenebilmesi için zorunlu olarak beklemesi gereken süreye 'iddet' denir.⁴⁸ İslam hukukuna göre kadının beklemesi gereken iddet süreleri farklıdır. Buna göre boşanan kadının iddeti üç âdet dönemi⁴⁹, âdetten kesilmiş olanlar ile henüz âdet görmeyenlerin iddeti üç ay⁵⁰, eşi ölen kadının iddeti dört ay on gün⁵¹ iken, hamilelikte ise doğum yapana kadar⁵² iddet beklenir. Türk Medenî Kanunu da boşanan kadın için iddet süresi belirlemiştir. Bu süre kadının hamile olmaması hâlinde üç yüz gündür.⁵³ Medenî Kanun'a göre hamilelik süresi en fazla üç yüz gün olarak takdir edilmiştir⁵⁴ ve iddet süresi de kadının hamile olup olmadığına yöneliktir. Ancak kadının ayrıldığı eşinden hamile olmadığı anlaşılırsa veya ayrılan eşler tekrar evlenmek isterlerse iddet süresi mahkeme tarafından kaldırılmaktadır.⁵⁵

İslam hukukuna göre evlilik birliği içerisinde ölen erkek veya kadının eşi miras hak eder. Bunun dışında ric'î boşama sonucunda, iddet bekleyen kadının veya kocasının ölmesi durumunda da birbirlerine mirasçı olurlar.⁵⁶ Türk Medenî Kanunu da evlilik birliğinin devam etmesi kaydıyla eşlerin birbirlerine mirasçı olacağını belirtmiştir. Boşanan eşler birbirlerine mirasçı olamazlar.⁵⁷ Bu durumda iddet bekleyen kadının ve ayrıldığı kocasının mirasçı olması da mümkün değildir.

46 TMK, md. 282.

47 TMK, md. 157.

48 Acar, Halil İbrahim, "İddet", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2000, XXI, 466; Karaman, *Ana Hatırlarıyla İslâm Hukuku*, II, 132; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 247.

49 Bakara, 2/228.

50 Talâk, 65/4.

51 Bakara, 2/234.

52 Talâk, 65/4.

53 TMK, md. 132.

54 TMK, md. 285, 287.

55 TMK, md. 132.

56 Zuhayli, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 79; Acar, "İddet", s. 470.

57 TMK, md. 181.

2.2. Resmî Nikâh Olmadan Dînî Nikâh Yapmanın Sakıncaları

Türk Medenî Kanunu, resmî kayıt altına alınmış olan nikâh dışında yapılan nikâhî ve sonuçlarını kabul etmemektedir. Yapılacak olan kaydın, hukukî birçok soruna engel olacağı aşikârdır. Bundan dolayı nikâh akdinin kayıt altına alınması İslam hukukunun ruhuna uygun bir uygulama olmaktadır. Resmî nikâh olmadan yapılacak olan dînî nikâh hem kadının hem de erkeğin mağdur olmasına neden olabileceği gibi üçüncü şahısları ve toplumu da olumsuz yönde etkileyebilecektir. Böyle bir durumda nikâhın sonucu olarak; mehir, nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras konularında ve özellikle boşanma konusunda birçok soruna ve mağduriyetlere neden olacaktır.

İslam hukukuna göre nikâh için kadın ve erkeğin aynı yöndeki irade beyanlarıyla nikâh akdi kolayca oluşmaktadır. Bu şekilde oluşan nikâh akdinin her türlü dînî/hukukî sonucu oluşur. Kadın, şer'î olarak tam anlamıyla erkeğin karısı olur ve karı-koca olarak yerine getirilmesi gereken görevler ve nikâhın sonucu olarak da haklar başlar.⁵⁸

Resmî nikâh yapılmadan sadece dînî nikâh diye adlandırılan nikâhın yapılması halinde, modern kültürün özendirmesiyle flört eden insanların birlikteliklerine veya kız-erkek arkadaşlığına şer'î bir kılıf uydurmak için nikâh alet edilmiş olacaktır. Niyetleri flört etmek olmayıp ciddi olarak evlenecek taraflar arasında da olsa böyle bir nikâhın sakıncaları bulunmaktadır. Resmî olarak kayıt altına alınmayan bir nikâh akdinin yapılmasında, tarafların sorumluluklarını yerine getirmemelerinden dolayı birçok sıkıntı yaşanmakta, özellikle nikâhın sona erdirilmesinde çok büyük mağduriyetler oluşmaktadır. Erkeğin, eşini boşaması hâlinde, kadın günümüz hukukuna göre hiçbir hak iddia edemeyecek ve bu durum kadının, hayat boyu mağdur olmasına neden olacaktır. Ayrılma isteği kadın tarafından istenip, erkeğin onaylamaması hâlinde kadın herhangi bir resmî kuruma müracaat edemeyecektir. Böylece erkek, kadını boşamayıp onu cezalandırma yoluna gidecek ve kadın dinen evli olduğu için de başkasıyla evlenemeyecek veya evlenmesi hâlinde şer'an ömür boyu zina hayatı yaşamış olacaktır.⁵⁹

Düğün öncesinde yapılan nikâhî İslam hukuku tavsiye etmediği gibi böyle bir nikâh İslam'ın ilk dönemlerinde de uygulanmamıştır. Doğru bir uygulama olmamakla birlikte düğün veya resmî nikâh öncesinde çeşitli nedenlerle dînî

58 Beşer, Faruk, *Hanımlara Özel Fetvalar*, Nün Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 209.

59 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 97-101; Beşer, *Hanımlara Özel Fetvalar*, s. 209-210.

nikâh yapılması zorunluluğu varsa eğer, öncelikle resmî nikâhın yapılması uygun olacaktır. Burada dînî yaptırımın olmadığı bir ortamda şer'î olmayan yollarla da olsa bir güç dengesi sağlanmış olacaktır. Böylece dînî olarak yerine getirilemeyen yükümlülükler kanunen güvence altına alındığı için birçok soruna ve mağduriyete çare olacaktır. Nikâh akdiyle birlikte evlilik fiilen gerçekleştiği için haklar ve sorumluluklar da başlar. Bundan dolayı nikâh akdi düğün yapılanaya kadar akdedilmemelidir.⁶⁰ Resmî nikâh olmadan yapılacak olan dînî nikâhın sakıncaları bulunduğu gibi nişanlılık döneminde dînî veya resmî nikâh yapılması da yanlıştır.

Nişanlılık döneminde yapılacak olan nikâh, İslam hukukunun öngördüğü bir nikâh değildir. Çünkü nişanlılık ile evlenme gerçekleşmez. Nişanlılık sadece bir evlilik vaadidir. Bu dönemde yapılacak olan bir nikâh birçok sakıncayı bünyesinde barındıracaktır. Nişanlılıkta yapılan nikâh akdi, İslam hukukunun erkek ve kadından nikâh sonucunda istediği hak ve yükümlülükleri tam olarak karşılamaz.⁶¹ Örneğin nişanlılıkta yapılan nikâh ile akde dayanarak yerine getirilmesi gereken nafaka görevi erkek tarafından karşılanmadığı gibi taraflar evlilik öncesinde olduğu gibi bekâr yaşamaya devam etmektedirler. Nikâh akdi, evliliğin fiilen gerçekleştiğini ifade ettiğinden dolayı nikâhla birlikte haklar ve yükümlülükler başlar. Bundan dolayı nikâh akdi, fiilî olarak evliliğin gerçekleşeceği zamana kadar yapılmamalıdır Halk arasında dînî nikâh olarak bilinen nikâh akdi medenî hukuk tarafından geçerli kabul edilmemektedir. Bunun yanı sıra nişanlılık döneminde resmî nikâh akdinin yapılması da nişanlılık ilişkisinin ruhuna uygun değildir. Çünkü yapılan nikâh akdiyle birlikte nişanlılık sona erer ve evlilik ilişkisi başlar.⁶² Nişanlılık devresinde yapılacak olan nikâh, bu merhaleyi anlamsızlaştırdığı gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu devrede yapılan nikâhların kalıcı ve onur kırıcı problemlere yol açtığı tecrübe edilmiştir. Saffet Köse'nin ifadesiyle bu devrede nişanlıların harama düşmeden daha rahat ve kolay görüşmeleri vb. saf niyetlerle yapılan 'naylon nikâh' sorun çözmekte, bizzat sorun çıkarmaktadır.⁶³ Birçok sakıncayı barındırdığından dolayı tarafların zarar görmemesi için nişanlılıkta dînî veya resmî hiçbir nikâh akdinin yapılmaması gerekir.

İslam hukukunda olduğu gibi medenî hukuka göre de nikâhla birlikte nişanlılık sona erer ve evlilik birliği kurulmuş olur. Nişan döneminde yapılan nikâhlar karşılaştırıldığında, dînî nikâhın sakıncası resmî nikâha göre daha fazladır. Dînî

60 Beşer, *Hanımlara Özel Fetvalar*, s. 209-211; Kahveci, Nuri, *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007, s. 47-50.

61 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 90, 97.

62 Kahveci, *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık*, s. 46-51.

63 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 99-101.

nikâh kanunen tanınan bir durum olmadığı için, boşama hakkını nikâh esnasında elde etmemiş olan bir kadının boşanması dinen mümkün değildir. Böyle bir durumda kadın, sadece nikâhlandığı erkeğin boşanmasıyla ya da erkeğin rızası olursa mehir veya bir bedel karşılığında muhâlea yöntemiyle boşanabilir. Erkeğin böyle bir teklifi kabul etmemesi durumunda kadın boşanamaz ve evli olduğu için başka bir erkekle de evlenemez. Resmî nikâhta ise, en azından kayıt altına alındığından dolayı kadının veya erkeğin müracaat etmesi hâlinde evlilik, mahkeme tarafından sonlandırılabilir. Ancak böyle bir durumda kadın veya erkek, kanuna dayalı olarak, ayrıldığı eşinden nafaka ve tazminat hakkı elde edebilir.⁶⁴ Normal bir nikâhtan ziyade bazı nedenlerle formalite icabı yapılan fakat nikâhın gereği gibi karı-koca hayatı yaşanılmamış olan bu durumda erkek mağdur olabileceği gibi, İslam hukukuna göre nafaka yükümlülüğü olmayan kadın da mağdur olacaktır. Oysaki İslam hukukuna göre evlenmiş olan kadın ve erkek; sahih halvet olmadan veya cinsel birleşme olmadan ayrılmaları durumunda kadın, tam mehir alamayacağı gibi nafaka gibi nikâhın diğer sonuçları da doğmaz ve ayrıca iddet de beklemez.⁶⁵ Böyle bir ayrılma durumunda, eğer mehir miktarı nikâh esnasında belirlenmişse, kadın mehrin yarısını hak eder.⁶⁶ Fakat mehir miktarı belirlenmemişse kadın mehir alamaz, sadece erkeğin maddi durumuna bağlı olarak müt'a adı verilen bir hediye alabilir.⁶⁷ Tazminat konusunda ise günümüz İslam hukukçularından bazıları haksız sebeple nişanı bozan tarafın maddî ve/veya manevî tazminat ödemesi gerektiği kanaatindedirler. Çünkü İslam hukukuna göre haksız şekilde verilen zararın tazmin edilmesi şarttır.⁶⁸ Bu şekildeki boşanma, normal bir nikâh akdinin sonlandırılması şeklinde olan boşanma olarak değerlendirilirse de boşanmadan dolayı zararın olması hâlinde, haksız olan tarafa karşı maddî ve/veya manevî tazminat hakkı bulunmaktadır.⁶⁹

2.3. Nikâhta İslam Hukukuna Göre Geçerli Olan Fakat Medenî Hukukuna Göre Geçerli Olmayan Durumlar

Dayandığı hükümler dolayısıyla İslam hukuku ile medenî hukuk arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak nikâh konusunda da İslam hukuku ile medenî hukuk arasında farklılıklar ve zaman zaman zıtlıklar da bulunmaktadır.

64 TMK, md. 174, 175.

65 Bakara, 2/236; Ahzâb, 33/57.

66 Bakara, 2/237.

67 Bakara, 2/236; Ahzâb, 33/49.

68 Kahveci, *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık*, s. 108.

69 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 261-262.

2.3.1. Teaddüd-i Zevcât (Birden Fazla Kadınla Evlenmek)

İslam hukukuna göre kadınların erkeklere eşit olduğu durumlar olduğu gibi, aralarında eşitliğin olmadığı durumlar da vardır. Çok evlilik⁷⁰, miras⁷¹, boşama hakkı⁷² ve şahitlik⁷³ konularında erkek ile kadın arasında eşitlik yoktur. İslam hukukuna göre kadın, birden fazla erkekle evlenemez. Ancak erkek için dörtle sınırlı olmak üzere birden fazla kadınla evlenmeye cevaz verilmiştir⁷⁴ ki buna ‘teaddüd-i zevcât’ denir.⁷⁵

Teaddüd-i zevcât izni, savaş gibi olağanüstü durumlarda erkek sayısının azalıp kadın sayısının çoğalması hâlinde kadınları korumak için cevaz verilmiş bir uygulamadır. Yoksa kadınların dışlanarak ikinci sınıfa itildiği, erkeklere harem kurmaları için verilmiş bir ödül değildir.⁷⁶ Teaddüd-i zevcât, nadir görülen ve istisnâî bir durumdur. Teaddüd-i zevcât, İslam dini tarafından kimseye vacip kılınmamış ve teşvik edilmemiştir. Umumî ve özel bazı sebeplerle mübah kılınmıştır. Şiddetli bir ihtiyaç olmadığı müddetçe buna başvurulmamalıdır.⁷⁷ İslam hukukunda birden fazla kadınla evlenilmesi durumunda adaletten ayrılmama şartı getirilmiştir. Kadınlar arasında adaletli davranmanın ise mümkün olamayacağı bundan dolayı da tek evlenmenin daha uygun olacağı belirtilmiştir.⁷⁸

Hem İslam hukuku hem de Medenî Kanun, kadının birden fazla erkekle evlenemeyeceğini kabul eder. Farklı bir uygulama olarak İslam hukukunda erkeğin belirli durumlarda birden fazla ve en fazla dört kadınla evliliğine izin verilmiş ancak tek eşlilik tavsiye edilmiştir. Kadın-erkek sayısı eşit olan ve herhangi bir zorunluluk hâli bulunmadığından dolayı ülkemizde Türk Medenî Kanunu’na göre, Kur’an’ın önerdiği gibi, tek eşlilik esastır.⁷⁹

2.3.2. Çocuğun Bulûğa Ermesiyle Birlikte Evlenebilmesi

Bulûğ adı verilen ergenlik; biyolojik gelişmenin objektif ve açık belirtisidir ancak bünye ve iklimlere göre değiştiğinden dolayı hangi yaşta ortaya çıkacağı belli

70 Nisâ, 4/3; Mü’minûn, 23/6; Meâric, 70/30.

71 Nisâ, 4/11.

72 Bakara, 2/229-232; Ahzâb, 33/49; Talâk, 65/1-6.

73 Bakara, 2/282.

74 Nisâ, 4/3.

75 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “Te’addüd-i zevcât md.”, Ensar Yayınları, İstanbul 1998, s. 552.

76 Kaynak, Mesut, *Kur’ân’da Kadın*, Yay Matbaacılık, İstanbul 2003, s. 24, 34.

77 Zuhayli, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 136.

78 Nisâ, 4/3; 129.

79 Kaynak, Mesut, *Kur’ân’da Kadın*, s. 33.

değildir. En az yaşı kızlarda dokuz, erkeklerde on iki yaştır. Bulûğın azami yaşı on beş olarak kabul edilmiştir.⁸⁰

Evlilik ehliyeti konusunda geçmiş dönem İslam hukukçularının görüşlerine göre; hür, akli melekeleri yerinde ve bulûğa ermiş olmak yeterli görülmüştür. Buna göre bulûğ çağına ulaşan kişinin yapacağı nikâh akdi geçerlidir. Akıllı ve bulûğa ermiş olma günümüz şartlarında evlilik birliğini yürütmek için yeterli değildir. Çünkü geçmişin aksine günümüzde bulûğa eren gençler kendilerini evliliğe hazır hissetmedikleri gibi aileler de gençleri buna hazırlamamaktadır. Bundan dolayı evlilik için ayrıca rüşd çağı aranmalıdır.⁸¹ Evliliğin esaslı hedefleri, küçüklerin evlenme çağına gelmelerine kadar denenmesini emreden Nisâ Sûresi'nin 6. ayeti ve günümüz şartlarıyla uyumlu olmadığından dolayı küçüklerin evlendirilmesi uygulaması İslam hukukunun ruhuna uymamaktadır.⁸²

Türk Medenî Kanunu ayırt etme gücü bulunmayanlar ile küçüklerin fiil ehliyetinin olmadığını belirtir.⁸³ Kanuna göre on yedi yaşını doldurmayan erkek ve kadın evlenemez. Olağanüstü durumlar ile pek önemli sebebin bulunması hâlinde on altı yaşını dolduran erkek ve kadın için hâkim tarafından evlenme izni verilebilmektedir.⁸⁴ Dolayısıyla kanunen reşit olmayanlar, bulûğa ermiş olsalar bile kendi iradeleriyle evlenemezler.

2.3.3. Küçük Çocukların ve Akıl Hastalarının Velisi Tarafından Evlendirilmesi

İslam hukukçularının bazıları tam ehliyetsiz küçükleri ve akıl hastalarını velilerinin evlendirebileceğini belirtmişlerdir.⁸⁵ Osman el-Bettî, Abdullah b. Şübrüme ve Ebu Bekir el-Esam gibi İslam hukukçuları da küçüklerin evlendirilmelerini geçerli saymamışlardır.⁸⁶

Küçüklerin evlendirilemeyeceği Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde kanunlaştırılmıştır. Buna göre 12 yaşını doldurmamış erkek ile 9 yaşını tamamlamamış olan kız çocuklarının hiç kimse tarafından evlendirilemeyeceği belirtilmiştir.⁸⁷

80 Serahsî, *el-Mebcut*, VI, 81-82; Serahsî, *el-Mebcut*, IX, 304; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 244.

81 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 107.

82 Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, İfav Yayınları, İstanbul 2016, s. 40.

83 TMK, md. 14, 125.

84 TMK, md. 124.

85 Mevsli, Abdullah b. Mahmud, *el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2012, III, 94-95.

86 Serahsî, *el-Mebcut*, IV, 396-397; Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 144; Aydın, Mehmet Âkif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, MÜİFV Yayınları, İstanbul 1985, s. 23; Atar "Nikah", XXXIII, 115.

87 Hukûk-ı Âile Kararnamesi, md. 7.

İslam hukukuna göre başkalarının önceden izin vermesine veya akitten sonra icazetine gerek olmadan, kendi adına sahih ve nafiz nikâh akdi kurabilmek için evlenme ehliyeti gereklidir. Evlenme ehliyeti için tam eda ehliyetine sahip olunmalıdır. Bunun için de; hür, akıllı ve bulûğa ermiş olma şartlarının bir kimsede bulunması gerekir.⁸⁸ Hanefî mezhebine göre yedi yaşından büyük olan mümeyyiz küçüklerin icap ve kabulde bulunmaları durumunda nikâh mevkuftur yani velilerinin icazet vermeleriyle nafiz hâle gelir. Mümeyyiz küçükler, velilerinin izni olmadan evlenemezler ancak mümeyyiz küçükler rızaları olmasa dahi velileri tarafından evlendirilebilirler.⁸⁹

Mümeyyiz küçük iken babası tarafından evlendirilen kimseler, bulûğa erdikten sonra evliliği devam ettirmek veya evliliği bozmak için muhayyerlik hakkına sahip olmadığı dört mezhep tarafından kabul edilmiştir. Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre mümeyyiz küçüğü sadece babası evlendirme yetkisine sahiptir. İmam Şafî bu yetkiyi, babanın yanı sıra dede için de tanır. Ebu Hanîfe ve İmam Muhammed ise, mümeyyiz küçükleri evlendirme yetkisini baba dışındaki veliler için de tanımıştır. Fakat onlara göre, baba ve dede dışındaki velilerin evlendirdiği mümeyyiz küçükler bulûğa erdikten sonra bulûğ muhayyerliği hakkına sahiptir.⁹⁰ Hanefî mezhebindeki bu görüşe göre baba veya dedenin evlendirdiği kimselerin muhayyerlik hakkı yoktur. Fakat mümeyyiz küçük iken baba veya dede dışındaki bir veli tarafından zorla evlendirilen kimseler bulûğa erince evliliklerini hâkime müracaat ederek feshettirebilirler. Bu görüşün aksine Ebu Yûsuf, baba ve dede dışındaki velilerin nikâhını lazım saymıştır.⁹¹

Kişinin geçerli bir evlilik yapabilmesi için gerekli hukukî yeterliliğe ‘evlenme ehliyeti’ denir.⁹² Evlilik akdi için evlenme ehliyetinin olması şartı vardır. Bunun için de akıl ve temyiz şarttır.⁹³ Akıl hastaları ehliyetsizdirler ve bundan dolayı kendileri adına yaptıkları nikâh akdi batıldır.⁹⁴ Akıl hastaları fikhen mümeyyiz olmayan çocuk hükmündedir ve evlenebilmeleri için velilerinin izin ve icazeti de olsa kendi irade beyanlarıyla evlenemezler. Fakat bu durumdaki akıl hastalarını velileri evlendirebilirler.⁹⁵

88 Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 22.

89 Serahsî, *el-Mebcut*, IV, 421; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 23.

90 Köse, Saffet, *İslam Hukukuna Göre Evlenmede Velayet*, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Konya 2003, sayı: 2, ss. 101-116, s. 104.

91 Serahsî, *el-Mebcut*, IV, 400-403; Mevsîlî, *el-İhtiyâr*, III, 94-95; Zuhaylî, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, IX, 70.

92 Aydın, Mehmet Âkif, “*Aile Hayatı*”, s. 210.

93 Zuhaylî, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, IX, 42; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 17.

94 Zuhaylî, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, IX, 68; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 17.

95 Serahsî, *el-Mebcut*, IV, 424; Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 23.

Medenî Kanun, ayırt etme gücü bulunmayanlar ile küçüklerin fiil ehliyetinin olmadığını belirtir. Buna göre bulûğa ermiş olsa bile on yedi yaşını doldurmayan erkek ve kadın evlenemez veya başkası tarafından evlendirilemez. Olağanüstü durumlar ile pek önemli sebep bulunması hâlinde on altı yaşını dolduran erkek ve kadın için hâkim tarafından evlenme izni verilebilir.⁹⁶ Ayrıca Medenî Kanuna göre evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunanlar evlenemezler.⁹⁷ Bu derecede olmayan akıl hastalarının evlenebilmeleri için, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığına dair resmî sağlık kurulu raporu gerekmektedir.⁹⁸

2.3.4. Evlatlık İlişkisi

Cahiliye Araplarında evlatlık müessesesi mevcuttu ve evlatlık ilişkisi evlilik engellerindendi.⁹⁹ Cahiliye döneminde evlatlık, öz çocuk gibi muamele görüyor ve öz çocuğun sahip olduğu miras dâhil bütün haklara sahip oluyordu. Cahiliye geleneğine göre evlatlığın boşadığı kadınla evlenmek yasaktı. İslamiyet, evlatlığı bir din kardeşi olarak telakki etmiş ve bu evlilik engelini kaldırmıştır. İslam, evlatlığın boşadığı kadınla nikâhlanmayı manevî babalar için helal kılmıştır. Hatta Hz. Peygamber (s.a.s.) bu geleneği kaldırmak için aynı zamanda halasının kızı olan ve azatlısı Zeyd b. Haris'e'nin boşamış olduğu Zeynep bt. Cahş ile evlenmiştir.¹⁰⁰ Bu evlilikten, Kur'an-ı Kerim'de de bahsedilmektedir.¹⁰¹ Yine Kur'an-ı Kerim'de evlatlıkların, öz çocuk olmadığı belirtilmiştir.¹⁰²

İslam hukuku evlatlık müessesini kabul etmediğinden dolayı evlatlığın boşamış olduğu kadın ile babalığın evlenmesinde dinen hiçbir sakınca yoktur. Hatta evlatlık olan kişi bulûğa erdikten sonra; kız ise manevî babası ile arasında, erkek ise manevî annesi ile arasında mahremiyet açısından haramlık doğmaktadır. Hâl böyle olunca evlatlık alınan kimse ile evlatlık alan arasında evlilik açısından herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Türk Medenî Kanunu hüküm olarak, İslam öncesinde olduğu gibi evlatlık kurumunu benimsemiştir. Buna göre evlatlık kişi ailenin ferdi sayılarak ailenin

96 TMK, md. 124-125.

97 TMK, md. 145.

98 TMK, md. 133, 136.

99 Sariçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB Yayınları, Ankara 2003, s. 40; Karaman, Hayreddin, *İslâm Hukuk Tarihi*, İz Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 44.

100 Sariçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 290.

101 Ahzâb, 33/37.

102 Ahzâb, 33/4.

soyadını almakta ve onlara mirasçı olmaktadır. Hatta evlatlık kişi hem önceki ailesinden hem de evlatlık alan aileden miras alma hakkına sahip olmaktadır.¹⁰³ Yine bu Kanun'un, evlenilmesi yasak olan kimseleri saydığı 129. maddesinde evlatlığı, normal evlat gibi değerlendirmiş ve evlilik yasağı kapsamına almıştır: “Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme yasaktır.”

2.3.5. *Nikâh Akdi İçin Vekillik*

Vekil, vekil tayin eden müvekkilden yetki alır ve onun namına tasarruflarda bulunur. Hanefîler, tam ehliyet sahibi olan kadın veya erkeğin kendilerini evlendireceğini kabul ettikleri için nikâh akdinde vekil tayin edebileceğini sahih görürler. Hanefîler dışında kalan müctehidler ise kadın için velinin rızasını şart koştuklarından dolayı kadının, velisi dışında başka birini vekil tayin etmelerini sahih görmezler.¹⁰⁴ Mezhepler arasında farklı görüşler bulunmakla birlikte İslam hukukuna göre evlenecek olan erkek veya kadın, başka birine vekâlet vermek suretiyle, nikâh akdini vekili vasıtasıyla yapabilmektedir.

Türk Medenî Kanunu ise evlenecek erkek veya kadının nikâh akdi esnasında hazır bulunmalarını şart koşar.¹⁰⁵ Buna göre evlenecek kimselerin vekil tayin etmeleri mümkün değildir.

2.3.6. *Tefvîzu't talak (Boşama Hakkının Kadına Devredilmesi)*

Medenî hukuktan farklı olarak İslam hukukunda prensip olarak boşama yetkisi erkeğe verilmiştir.¹⁰⁶ Erkek, boşama hakkını bizzat kendisi kullanabileceği gibi boşama hakkını karısına verebilir veya başka birini bu konuda vekil kılabilir.¹⁰⁷ İslam Hukukuna göre erkeğin kullanabileceği boşama hakkı üçtür.¹⁰⁸ Koca boşama hakkının hepsini eşine devredebileceği gibi bir veya iki tanesini de devredebilir.¹⁰⁹ İslam hukukuna göre kocanın, boşama yetkisini eşine devretmesine ‘tefvîzu't talak’ denir. Bu uygulamada boşama yetkisine sahip olan koca, boşama yetkisini

103 TMK, md. 282, 314, 500.

104 Zuhaylî, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, IX, 174.

105 TMK, md. 142.

106 Bakara, 2/229-232; Ahzâb, 33/49; Talâk, 65/1-6; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 102; Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 1968, VIII, 73-74.

107 Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, 1968, VIII, 94.

108 Bakara, 2/229.

109 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 232-233.

nikâh akdi esnasında veya daha sonra eşine verebilmektedir.¹¹⁰ Mehir, kadına verilen değer bir ifadesi ve kritik bir dönemdeki sosyal garantisi olduğu için Hanefî mezhebinde mal ve para dışındaki bir şey mehir olamaz. Bundan dolayı kadının boşama hakkını istemesi veya alması mehir yerine sayılamaz.¹¹¹

İslam hukuku kadının bir bedel karşılığında eşinden ayrılması hakkını ayrıca vermiştir. Buna ‘muhâlea’ (hul’) denir.¹¹² Buna göre boşanmayı istemeyen eşinden ayrılmak isteyen kadın, evlilikten kurtulmak için kocasına bir bedel öder ve bu şekilde anlaşmadan dolayı erkek, karısını boşar.¹¹³ Osmanlı mahkeme sicilleri üzerine yapılan araştırmalara göre en çok rastlanılan boşanma şekillerinden biri muhâlea yöntemidir. Kadınlar genellikle mehir alacaklarını kocalarına bağışlamak suretiyle boşanma hakkını elde etmişlerdir.¹¹⁴

Türk Medenî Kanunu boşama hakkını erkek veya kadına vermemiş, boşanma isteğinde olan eşin mahkemeye başvurması suretiyle hâkim tarafından ayrılık veya boşamaya karar verileceği belirtilmiştir.¹¹⁵

2.3.7. Boşama Hakkına Sahip Olanın Boşamasıyla Nikâhın Sona Ermesi

İslam hukukunda boşama yetkisi erkeğe verilmekle birlikte nikâh akdi esnasında veya daha sonra boşama yetkisinin kadına devredilmesi de mümkündür.¹¹⁶ İslam hukukuna göre evlilik bağı erkeğin boşamasıyla sonlanacağı gibi, boşama hakkını elde eden kadının da boşaması geçerlidir. Ancak Medenî Kanun eşlere boşama yetkisi vermemiş, hem erkeğe hem de kadına eşit bir şekilde mahkemeye başvurmak suretiyle hâkim kararıyla boşanabileceklerini kararlaştırmıştır. Medenî Kanun’da boşanma sebepleri maddeler halinde zikredilmiştir.¹¹⁷ İslam hukukunda da; fizikî noksanlık ve hastalık, şiddetli geçimsizlik ve kötü muamele, nafakanın temin edilmemesi, kocanın evi terk etmesi veya kaybolması gibi hallerde kadının mahkemeye müracaat ederek tefrîk adı verilen hâkim kararıyla kazâî boşanmasını uygun görmüştür.¹¹⁸

110 Yaman, *İslam Aile Hukuku*, s. 77, 100-101; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 187.

111 Beşer, *Hanımlara Özel Fetvalar*, s. 179.

112 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “Hul’ veya Muhâlea md.”, s. 162.

113 Bakara 2/229; Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, II, 119.

114 Yavuz, Yunus Vehbi, *Çağdaş Fıkıh Problemleri*, Feyiz Yayınları, İstanbul 2008, s. 218.

115 TMK, md. 167-170.

116 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 232.

117 TMK, md. 161-170.

118 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 216-224.

İslam hukukunda boşama, yeni bir nikâh gerektirip gerektirmemesine göre 'ric'î ve 'bâin' olarak; Kur'an ve Sünnet'e uygunluk açısından da 'sünnî' ve 'bid'î' olarak ayrımına tabi tutulur.¹¹⁹ Boşamaların özellikle sünnî veya bid'î olması açısından üzerinde çokça durulmuştur. Hangi boşamaların geçerli olacağı, üç boşama hakkının birden kullanılıp kullanılmayacağı gibi hususlar üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Kadın yaratılış icabı duygusal olduğundan, erkeğin eşine verdiği veya vereceği mehir ve ailenin geçimi gibi hususların erkeğin üzerinde olmasından dolayı boşama hakkı erkeğe verilmiştir.¹²⁰ Fakat erkekler bu haklarını, sahabe döneminde bile kadın başta olmak üzere aileyi mağdur edecek şekilde kullanmışlardır. Günümüzde hem erkekler hem de kadınlar; nikâh ve talak başta olmak üzere aile hukukuyla ilgili konuları gereği gibi bilmemektedirler. Örneğin İslam hukukuna göre kadının en öncelikli hakkı mehir olup; kadın, mehrini almadan kendisini kocasına teslim etmeyebilir.¹²¹ Ancak uygulamada mehir konusu evlenen kişiler tarafından bilinmemekte veya nikâhı akdeden din görevlisinden farz olan bir yükümlülüğün olduğu öğrenilmekte fakat kadının bir hakkı olarak yerine getirilmemektedir. Evlilik öncesinde çiftlere; nikâh, talak ve bunların sonuçları ile ilgili ciddi eğitim verilmesi ailelerinin saadetine katkıda bulunacağı gibi boşanmaların da azalmasını sağlayacaktır.

2.3.8. Ric'î Boşama Durumunda İddet Süresi İçerisinde Erkeğin Ric'at Etmesiyle Nikâhın Devam Etmesi

İslam hukukuna göre boşama, yeni bir akit gerektirip gerektirmemesi açısından ric'î ve bâin talak olmak üzere ikiye ayrılır. Ric'î talak (dönülebilir boşama); boşamanın ardından erkeğin iddet süresi içerisinde yeni bir nikâh akdine gerek olmadan eşine dönebildiği boşamadır.¹²² Buna göre boşama durumunda kadın, boşama iddeti bekler. Üç âdet dönemi olan iddet süresi¹²³ dolana kadar evlilik hükmen devam eder. Erkek üçüncü boşama hakkını kullanmamışsa, bu süre dolmadan eşine dönüş yapabilir ve yeni bir nikâh akdi yapılması da gerekmez.

Türk Medenî Kanunu da boşanan kadın için, hamile olmaması hâlinde, üç yüz günlük iddet süresi belirlemiştir. Ancak boşanan eşlerin tekrar evlenmeleri

119 Talâk, 65/2; Serahsî, *el-Mebsut*, VI, 4; Acar, Halil İbrahim, "Talak", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2010, XXXIX, 498.

120 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 202.

121 Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, IX, 222-224.

122 Talâk, 65/2; Serahsî, *el-Mebsut*, VI, 30; Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 340-341.

123 Bakara, 2/228.

için bu süre mahkeme tarafından kaldırılmaktadır.¹²⁴ İslam hukukundan farklı olarak Medenî Kanun'a göre iddet süresi içerisinde boşanan eşlerin tekrar bir araya gelmesi için yeni bir nikâh akdi yapılması gerekmektedir.

Türk Medenî Kanunu boşanma hakkını hem erkeğe hem de kadına tanımıştır. Medenî Kanun'a göre boşanma sebepleri sayılmış ve boşanma davası açma hakkı olan tarafa boşanmanın yanı sıra ayrılık hakkını da tanımıştır.¹²⁵ Buna göre boşama davası açma hakkı olan taraf boşama veya ayrılık davası açabilir. Ayrılık davasında boşanma kararı verilemezken, sadece ayrılık kararı verilebilir. Boşanma davasında ise hâkim boşama kararı verebileceği gibi ayrılık kararı da verebilir. Ayrılık kararı bir yıldan üç yıla kadardır. Ayrılık süresi sonunda evlilik fiilen başlamamışsa taraflar boşanma davası açabilirler.¹²⁶ Ayrılık süresinde taraflar başka biriyle evlenemeyecekleri ve evlilik hükmen devam ettiği için bu süre de iddet süresi olarak görülebilir. Ancak İslam hukukunda kadın iddet müddeti boyunca nafaka alırken; Medenî Kanun'a göre nafaka görevi sürekli devam ettiği gibi, nafaka görevi bazen de kadına yüklenilebilmektedir.

2.4. Nikâhta Medenî Hukuka Göre Geçerli Olan Fakat İslam Hukukuna Göre Geçerli Olmayan Durumlar

Medenî hukuk ile İslam hukuku arasında kaynak bakımından farklar vardır. Bunun neticesinde de birinin kabul ettiği durum diğerinde tam tersi olabilmektedir.

2.4.1. Din Farkı

Türk Medenî Kanunu evlenme ehliyetine sahip olan kimseler için din farkını evlilik engeli olarak görmez. Bu Kanuna göre Müslüman bir kadın veya erkeğin, dini ne olursa olsun, başka dine mensup karşıt cins kimseyle evlenmesine bir engel yoktur.

İslam dinine göre ise Müslüman bir kadın, Müslüman olmayan bir erkekle evlenemez.¹²⁷ Müslüman bir erkek, Müslüman veya ehl-i kitaptan olmayan bir kadınla evlenemez.¹²⁸ Buna göre Müslüman bir erkek; Müslüman kadınla evlenebi-

124 TMK, md. 132.

125 TMK, md. 167.

126 TMK, md. 170-172.

127 Bakara, 2/221; Mümtehine, 60/10; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 58.

128 Bakara, 2/221.

leceği gibi ehl-i kitap olan iffetli kadınla da evlenebilir.¹²⁹ Ancak sağlıklı bir evlilik olabilmesi ve çocuklar açısından, Müslüman bir erkeğin ehl-i kitap olan kadınla evlenmesi ancak zorunlu ve özel şartlarla sınırlı tutulmalıdır.

İslam hukukunda din farkı geçici evlilik engeli olmasına rağmen, Katolik Kilisesi hukukunda; Hıristiyan olan bir kimseyle vaftiz edilmemiş (Hıristiyan olmayan) kimseler arasında evlilik yasaklandığı gibi, Protestan olan Hıristiyanlarla evlilik de yasaklamaktadır.¹³⁰

2.4.2. Kadının İddet Hâlinde Olması

Türk Medenî Kanunu'na göre boşanan kadın hamile ise hamileliği sona erene kadar, hamile olmaması durumunda boşanma tarihinden itibaren üç yüz gün geçmediği takdirde yeni bir evlilik yapamaz. Kadının, boşandığı kocasından hamile olmadığı anlaşılırsa veya eski eşiyle tekrar evlenmek istemesi hâlinde mahkeme tarafından bu süre kaldırılabilir.¹³¹ Ancak resmî olarak kayıt altına alınmamış evliliğin (dînî nikâhın) sonlandırılması neticesinde veya resmî evlilik dairesi içerisinde olmak kaydıyla İslam hukukuna göre evliliğin sonlandırılmasıyla iddet bekleyen kadının bu durumu Medenî Kanun tarafından araştırılmamakta ve yeniden evlenmeye engel bir durum oluşturmamaktadır. Kanun maddesi gereğince hamile olmadığını ispatlayan bir kadının iddet süresi mahkeme tarafından kaldırılmakta ve kadının iddet dolayısıyla yeniden evlenmesine mâni bir durum kalmamaktadır.

Nikâh akdi yapılırken kadının; evlenilmesi haram olan kişilerden olmaması, başka biriyle evli olmaması ve iddet hâlinde olmaması şarttır.¹³² Hatta İslam hukukuna göre, iddet bekleyen kadınla evlenilemeyeceği gibi ona açıkça evlilik teklifinde dahi bulunulamaz.¹³³ Sadece ölüm iddeti bekleyen kadına üstü kapalı olarak evlilik teklifinde bulunulabilir.¹³⁴

İslam hukukuna göre üçüncü boşama hakkı kullanılmamışsa, boşama iddeti beklenmesi durumunda süre bitmeden erkek, rızası olmasa bile eşine dönüş

129 Mâide, 5/5.

130 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 96.

131 TMK, md. 132.

132 Nizâm, *Fetâvâyi Hindîyye*, II, 294; Zuhayli, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, IX, 43.

133 Acar, "İddet", s. 469; Kahveci, *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık*, s. 67-72; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 252.

134 Bakara, 2/235.

(ric'at) yapabilmektedir.¹³⁵ Yeni bir nikâh akdine gerek kalmadan, boşama hakkı bir eksilmek suretiyle, evlilikleri kaldığı yerden devam etmektedir. Medenî Kanun'a göre iddet bekleyen kadın, ayrıldığı eşiyle tekrar evlenmek isterse iddet süresi mahkeme tarafından kaldırılmaktadır. Fakat İslam hukukuna göre iddet süresi olan üç âdet dönemi dolmadan bile olsa, Medenî Kanun'a göre yeniden bir araya gelmeleri erkeğin geri dönüşüyle değil, yeni bir nikâhla olmaktadır. Medenî Kanun daha uzun bir iddet süresini kabul ettiğinden dolayı bu durumdaki iddet süresi İslam hukukuna göre boşanma iddeti süresini geçerse, evlilik yeni bir nikâhla yapılacağı için herhangi bir mahzur olmayacaktır.

2.4.3. Süt Akrabalığı

Süt emmeden doğan akrabalık ve bunun evlenme engeli olması önceleri Türk Medenî Kanunu'nda da kabul edilmişken sonradan bu durum Kanun'dan çıkarılmıştır.¹³⁶

Nisâ Sûresi'nin 23. ayetinde evlenilmesi haram olan kimseler sayılırken, 'sütanneler', ve 'süt kız kardeşler' de sayılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.s.); "Nesep yönünden haram olanlar, süt hısımlığından da haram olurlar"¹³⁷ buyurmak suretiyle yasak kapsamını belirlemiştir. Buna göre ilk iki yaş içerisinde olmak şartıyla süt emen çocuk, süt emziren kadının öz çocuğu gibi kabul edildiğinde o aileden kimlerle evlenmesi yasaksa, süt emen çocuk da onlarla evlenmez.¹³⁸ Hukuk-i Aile Kararnamesi de, nesep yoluyla evlenilmesi yasak olanlar arasındaki nikâhı kabul etmediği gibi, süt yoluyla evlenilmesi haram olanlarla da evliliği yasaklamıştır.¹³⁹ Böyle bir evliliğin yapılması hâlinde nikâh akdi fasittir.¹⁴⁰

2.4.4. Üç Talakla Boşanan Kadının Tekrar Eski Kocasıyla Evlenmesi

Türk Medenî Kanunu boşanan eşlerin tekrar evlenmesine mâni değildir. Hatta boşanma sonrasında Medenî Kanun'a göre iddet beklemesi gereken kadın, ayrıldığı eşiyle tekrar evlenirse bu iddet süresi mahkeme tarafından kaldırılmaktadır. Bundan dolayı boşanan eşlerin tekrar evlenmesinde engel bulunmadığı gibi

135 Acar, Halil İbrahim, "Talâk", s. 498.

136 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 93.

137 Buhârî, "Nikâh" 20; Müslim, "Radâ" 1; Tirmizî, "Radâ" 1; Nesâî, "Nikâh" 49.

138 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 93-95.

139 Hukûk-1 Âile Kararnâmesi, md. 16, 18.

140 Hukûk-1 Âile Kararnâmesi, md. 54.

bu boşanmanın sayısı konusunda da herhangi bir sınırlandırma yoktur. Buna göre boşanan eşlerin istemeleri hâlinde yeni bir resmî nikâhla evlenmelerinde herhangi bir sınırlandırma ve engel yoktur.

İslam hukukuna göre karı-koca arasında üç ayrı boşama/boşanma hakkı vardır.¹⁴¹ Ayrılan eşlerin, boşanma sonrası tekrar evlenebilmeleri için üç talak hakkının tamamı kullanılmamalıdır. Dönüş yapılabilecek boşama iki defadır.¹⁴² Birinci veya ikinci boşama hakkı kullanıldığında iddet süresi bitmeden önce, yeni bir nikâh akdi gerekmeksizin, erkek dilerse hanımına dönebilir. Birinci veya ikinci boşama hakkı kullanıldığında, eğer iddet süresi biterse bâin talak gerçekleşmiş olur ve taraflar isterlerse yeni bir nikâh akdiyle tekrar evlenebilirler. Fakat tarafların sahip olduğu üç talak hakkını kullanıp bitirmeleri hâlinde ‘beynûnet-i kübrâ’ denilen ‘büyük ayrılık’ gerçekleşmiş olur. Bu durumdaki eşlerin yeni bir nikâhla evlenmeleri de yasaktır.¹⁴³ Üç talakla boşanan kadının iddetinin sona ermesinden sonra hile kastı olmaksızın başka bir erkekle cinsel yakınlaşmanın olduğu evlilik yapması, ardından ayrılığın vuku bulması ve kadının iddetinin bitmesiyle birlikte ilk kocasıyla arasındaki evlenme yasağı kalkar.¹⁴⁴ Böyle bir durumdaki bir kadının, önceki kocasıyla evlenebilmesi için, iddetinin bitmesinden sonra başka bir erkekle cinsi münasebetin şart olduğu sahih bir evlilik yapması, bu evliliğin erkeğin ölümü veya boşanmayla bitmesi ve kadının ölüm/boşama iddetinin bitmesi gerekir. Üç talakla boşanan kadını, kocasına helal kılmak için şeklî evlilik yapılarak gerekli şartlar suni bir şekilde yerine getirilmiş olmaktadır. Kadını, ayrıldığı eşine helal kılma anlamında Arapçada ‘tahlil’, Türkçede ‘hülle’ tabiri kullanılmaktadır.¹⁴⁵ Formalite icabı yapılan bu yöntemle hile yapılmasını Hz. Peygamber (s.a.s.) lanetlemiştir.¹⁴⁶

İslam hukuku eşlerin boşandıktan sonra tekrar evlenmelerini iki ile sınırlandırmış, üçüncü boşanmadan sonra neredeyse geri dönüşü olmayacak şekilde çok ağır bir şart koşturmuştur. Buna göre üç talakla boşanan kadın ve erkeğin, İslam hukukuna göre tekrar evlenmeleri neredeyse imkânsızdır.

141 Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 108.

142 Bakara, 2/229.

143 Acar, Halil İbrahim, “*Talak*”, s. 498-499.

144 Bakara, 2/230; Serahşi, *el-Mebcut*, VI, 12-15; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 118.; Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, II, 130.

145 Köse, Saffet, “Hülle”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, XVIII, 475-476.

146 Ebû Dâvûd, “Nikâh” 15; Tirmizi, “Nikâh” 28; İbn Mace, “Nikâh” 33.

2.4.5. Kadının Velisi Olmadan Evlenmesi

Türk Medenî Kanunu'na göre on yedi yaşını tamamlamış olan erkek ve kadın, kendi istekleri doğrultusunda, veli veya vasi olmadan nikâh yaptırabilirler. Olağanüstü durumlar ile pek önemli bir sebebe dayanarak on altı yaşını dolduran erkek ve kadının evlenmesi için mahkeme karar verebilir. Olanak olması durumunda evlenecek kimsenin anne ve babası veya vasisi hâkim tarafından dinlenir.¹⁴⁷ Buna göre nikâh için veli izni gerek olmadığı gibi nikâh akdi esnasında velinin bulunması da şart değildir.

Hanefîler dışında kalan İslam hukukçuları nikâh akdi esnasında velinin bulunmasını şart koşarlar.¹⁴⁸ Onlara göre veli nikâhta bulunmazsa veya nikâh için velinin izni yoksa nikâh sahih olmaz. Hanefîlerin çoğunluğu ise; hür, akli melekeleri yerinde ve bâliğa olan kadının, velisi olmadan, kendini veya kız ya da erkek olsun, küçük çocuğunu evlendirebileceğine hükmederler.¹⁴⁹ Hanefîlerden İmam Muhammed ise velisiz yapılan nikâhın ancak velinin icazetiyle geçerli olacağı görüşündedir.¹⁵⁰ Nikâhta velinin gerekliliğini şart koşanlar ile velisiz nikâhı geçerli kabul eden âlimlerin ayet ve hadislerden delili bulunmaktadır. Şafîî fıkıh âlimi Ebu Sevr ise her iki görüşü uzlaştırmaya çalışmıştır. Buna göre evlilik için kadın ve velisinin rızası mutlaka birlikte olmalıdır. Kadın veya onun velisi, diğerinin rızası ve izni dışında evliliğe tek başına karar vermemelidir.¹⁵¹

2.4.6. Nikâhın Resmî Kayıt Altına Alınması

İslam hukukuna göre nikâhın; aralarında evlenme engeli olmayan kadın ve erkeğin birbirine uygun icap ve kabulüyle, iki şahit huzurunda yapılmasından başka şekil şartı yoktur. Nikâhın din ve toplum hayatındaki önemi nedeniyle nikâh akdinin erken dönemlerden itibaren nikâhın hukuki yönünü bilen din veya hukuk adamlarının huzurunda yapılmasına özen gösterilmiştir. Dört halife döneminden itibaren nikâhlar resmî kayıt altına alınmıştır. Osmanlı döneminde ise nikâhın, kadı veya onun görevlendirdiği memur tarafından yapılması esası benimsenmiştir. Nafaka, nesep, mehir, iddet ve veraset gibi konularda ortaya çıkabilecek olası problemlerin çözümü için nikâh ve boşanmanın kayıt altına alınması önem ta-

147 TMK, md. 124.

148 Serahsî, *el-Mebcut*, V, 14-16; Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 66.

149 Serahsî, *el-Mebcut*, IV, 402; Serahsî, *el-Mebcut*, V, 16-19; Mevsîlî, *el-İhtiyâr*, III, 90; Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 67, 154, 156.

150 Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 67-68.

151 Zuhaylî, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, IX, 68.

şımaktadır.¹⁵² Evlenmelerin belirli bir disiplin altında olması, evlenen tarafların ve velilerinin ehliyetinin bilinmesi, resmî kayıt altına alınan evliliklerin ispatının kolaylaşması, tarafların evlenme engellerinin olup olmadığının tespit edilmesi ve nesep gibi nikâhın sonuçlarının sabit olabilmesi gayeleriyle erken dönemlerden itibaren nikâh akitlerinin devlet kontrolünde yapılmasına özen gösterilmiştir.¹⁵³ Nikâhın devlet görevlisi tarafından akdedilmesi Osmanlı döneminden önce başlamakla birlikte Osmanlı döneminde kanunlaştırılmış ve bununla ilgili cezaî müeyyideler getirilmiştir.¹⁵⁴ Boşamanın kayıt altına alınmasıyla ilgili olarak da boşamada iki şahidin bulundurulması İslam hukukunda tavsiye edilmiştir.¹⁵⁵ Nikâh akdinin tescil edilmesi sadece ispat güvencesi sağlamaktadır. Ancak nikâhın kayıt altına alınması onun geçerli olmasının bir şartı değildir.¹⁵⁶

Türk Medenî Kanunu; evliliğin kayıt altına alınmasını şart koştuğu gibi boşanmayı da kayıt altına almaktadır. Bu uygulama hukuki olarak bir taraftan evlenen çiftlere diğer taraftan da kişi ve kuruluşlar açısından birçok fayda sağlamaktadır. Nikâhın resmî kayıt altına alınması zorunlu olduğundan dolayı bu nikâh, halkımız tarafından ‘resmî nikâh’ olarak da anılmaktadır. Ülkemizde dînî nikâh (imam nikâhı) adı altında yapılan nikâh ise herhangi bir şekilde kayıt altına alınmadığı gibi böyle bir nikâh neticesinde evlenen kimselerin boşanmaları da kayıt altına alınmamaktadır. Neticede yapılan nikâh akdi, resmî nikâh olmaksızın, kanunen tanınmamakta ve bu durum taraflar açısından da üçüncü kişiler açısından da mağduriyetlere sebep olmaktadır.

Yapılan nikâh akdinin sahih olabilmesi için kadının başka biriyle evli olması veya iddet hâlinde olmaması şarttır. Eğer yapılan nikâh akitleri resmî olarak kayıt altına alınmazsa bu gibi durumların ispatı mümkün olmayacaktır. Yine hürmet-i musahara, mehir, nafaka, nesep, iddet, miras gibi nikâhın sonuçlarının doğması ve ispatlanması için bunun belgelendirilmesi gerekecektir. Yapılacak olan nikâhların sağlıklı olabilmesi ve hukukî olarak sonuç doğurabilmesi için kayıt altına alınma zorunluluğu vardır. İslam hukuku yapılan nikâhın resmî kayıt altına alınmasına karşı olmadığı gibi bunun yapılmasının İslam hukuku açısından

152 Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 162; Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukukunda İzzinâme ile Nikâh*, s. 45-51.

153 Aydın, Mehmet Âkif, “*Aile Hayatı*”, s. 201.

154 Apaydın, *Nikah Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikahı Uygulaması*; s. 374; Köse, Saffet, *Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile* (2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri), TDV Yayınları, Ankara 2009, ss. 124-174, s. 132.

155 Talâk, 65/2.

156 Köse, *Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile*, s. 163.

da birçok faydası olacağı için bu durum teşvik edilir. Nitekim İslam hukuku hükümlerine göre hazırlanmış olan 25 Ekim 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi hem evliliğin hem de boşanmanın kayıt altına alınması zorunluluğunu getirmiştir.¹⁵⁷ İslam hukukuna göre nikâh için aynı yöndeki irade beyanları olarak icap ve kabul ile nikâh akdi oluşmaktadır. Nikâh akdinin sadece iki şahitle yapılması nikâhın varlığının ispatını güçleştirecektir. Nikâhın kayıt altına alınması da bir tür ilan sayılacağı için nikâhın ispatını da kolaylaştıracaktır.¹⁵⁸ Günümüz şartları göz önüne alındığında sözlü irade beyanıyla nikâh akdi tamamlanmış olmayacaktır.

Kur'an-ı Kerim, evliliği misak-ı galîz (güçlendirilmiş bir söz/akit) olarak tanıtmaktadır.¹⁵⁹ Buna göre ileride, özellikle kadının mağdur olmaması için nikâh akdinin güçlendirilmesi gerekir. Ancak bu da nikâh akdinin mutlaka yazıya dökülmesini ve resmî boyutunun olmasını gerektirir. Aslında nikâh akdinin tescil edilmesi, günümüz için nikâhın nefâz şartları arasına konulmalıdır.¹⁶⁰

2.4.7. Kadının Kocasının Soyadını Alması

Türk Medenî Kanunu'na göre nikâhın akdedilmesiyle birlikte kadın, kocasının soyadını almaktadır.¹⁶¹ İstemesi hâlinde evlendirme memuruna veya daha sonra Nüfus Müdürlüğü'ne müracaat ederek kızlık soyadını kocasının soyadıyla birlikte kullanabilmektedir.¹⁶²

Ülkemizde Soyadı Kanunu 1934 yılında çıkarılmış ve bu tarihten itibaren soyadı kullanılmaya başlanmıştır. İslam tarihi boyunca böyle bir uygulama kullanılmamıştır. Soyadı, kişinin kimin çocuğu olduğunu, hangi soya mensup olduğunu yani nesebini gösteren bir işarettir. Soyadı Kanunu öncesi kullanılan künye veya lakaplara göre soyadı uygulaması günlük hayatın yanı sıra milletlerarası bir kolaylık sağladığı için soyadı kullanmanın mahzuru yoktur. Ancak kadının evlilik dolayısıyla kocasının soyadını almasında sakıncaların olduğu bazı İslam hukukçuları tarafından dile getirilmektedir. Faruk Beşer, kocasının soyadını alan kadının kendi soyundan koparılıp bir nevi soysuzlaştırılacağını ve kadının ikinci sınıf insan konumuna konulacağını belirtmektedir.¹⁶³

157 Hukûk-ı Âile Kararnamesi, md. 37, 110.

158 Yaman, *İslam Aile Hukuku*, s. 49.

159 Nisâ, 4/21.

160 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 105, 113.

161 TMK, md. 187.

162 TMK, md. 187.

163 Beşer, *Hanımlara Özel Fetvalar*, s. 178-179.

Öncelikle günümüzde soyadı, kişinin hangi soydan geldiğini göstermenin yanı sıra hangi aileye mensup olduğunu göstermektedir. Evlilik ile kurulan yeni ailenin de günlük hayatta kolaylık sağlaması için ortak bir soyadı taşıması maslahat açısından daha uygundur. Evlenen kadınlar istemeleri hâlinde kızlık soyadı ile birlikte kocasının soyadını alabilmektedirler.¹⁶⁴ Bu şekildeki kullanım görülen mahzuru ortadan kaldıracaktır. Fakat bu şekildeki kullanım kadının istemesine bırakılmıştır. İnsanların nesebi kayıt altına alındığından dolayı, kadın veya erkek, istenilen kişinin baba veya anne yönünden şeceresi ortaya dökülebilmektedir. Kadının zorunlu bir durum dolayısıyla soyadını değiştirmesiyle ailesinin, nesebinin inkârı söz konusu değildir. Eğer soyadı değişikliğinin yapılması soysuzluk anlamına gelirse çeşitli nedenlerle soyadını değiştiren kimseler dinen büyük bir vebal altına girmiş ve günah işlemiş olurlar. Kanunlarımızda yapılacak değişiklik neticesinde; önceden mahkeme kanalıyla değiştirilen ad ve/veya soyadı, kişinin Nüfus Müdürlüğü'ne başvurması hâlinde mahkeme kararı olmadan değiştirilebilecektir.¹⁶⁵ Neticede soyadı, daha önce kullanılan lakap veya künye gibidir, soyadı kişisel bir nitelendirme veya ailenin tanıtımı için kullanılan bir uygulama olarak görülmelidir. Böylece evlilik dolayısıyla veya çeşitli nedenlerle soyadını değiştirme dinen sakıncalı bir konu olmaz. Örneğin alay konusu olan 'Kel' soyadını değiştirmek, kişinin babasını veya nesebini inkâr ettiği anlamına gelmez. Hz. Peygamber (s.a.s.) uygun görmediği isimleri dahi değiştirdiğine göre maslahat gereği ad veya soyadını değiştirmenin de mahzuru olmamalıdır.

Kadının evlilik dolayısıyla kocasının soyadını almasında ikinci bir mahzur kadının ikinci sınıf insan konumuna itildiği düşüncesidir. Evli kadınlar, Soyadı Kanunu çıkmadan önce de kendi aileleri yerine gelin gittikleri ailelere nispet edilerek tanınmak durumundaydılar. Bu durum sosyal hayatın gerektirdiği bir zorunluluktur. Günümüzdeki uygulamanın tersi bir durum olsaydı ve erkek, eşinin soyadını almış olsaydı yine aynı durum olacaktı ve yine karışıklıklar olacaktı. Evli olan kadının, sadece kızlık soyadını taşımasının farklı zorlukları da bulunmaktadır ve kadını, evli olduğu erkeğin eşi olduğunu ispat etmek zorunda bırakabilecektir. Burada evlilikle kurulan yeni yuvaya bir ad vermenin zorunluluğu vardır. Nitekim Türk Medenî Kanunu'nun 321. maddesi; "Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin soyadını taşır." demek suretiyle soyadını aileye hasretmektedir. Günlük hayatta ve hukuki işlemlerde özellikle çocukları açısından karışıklığa neden olmaması için evlenen eşlerin aynı soyadı kullanmaları gerekmektedir. Çocuğun nesebi babaya göre olduğu için çocuğun, babasının soyadını alması gerekir ki, anne olarak kadının da aynı soyadını taşıması daha uygundur.

164 TMK, md. 187.

165 <http://www.yenisafak.com/gundem/muhtar-ve-muftu-nikâh-kiyacak-2488040> (Erişim: 28.06.2016)

2.5. Nikâhta Hem İslam Hukukuna Hem de Medenî Hukuka Göre Geçerli Olmayan Durumlar

Nikâhla ilgili olarak bazı durumlar hem İslam hukukuna hem de Medenî Kanun'a göre kabul görmemektedir.

2.5.1. Geçici/Sürelî Nikâh

Nikâhın; dînî, hukukî, ahlâkî ve sosyal alanda ağırlığı olduğu gibi nikâh, ciddiyet ve devamlılık gerektiren bir akittir.¹⁶⁶ İslam hukukuna göre nikâh akdi ömür boyu sürmesi maksadıyla yapılır.¹⁶⁷ Nikâh akdi başka bir tasarrufla sonlandırılmadığı müddetçe bu akit taraflardan birinin ölümüne kadar devam eder. Bazı savaşılar nedeniyle mut'a nikâhı adı verilen sürelî evlenmeye izin verilmiş ancak Hayber'in fethi esnasında bu nikâh türü yasaklanmıştır.¹⁶⁸ İmâmîyye (Ca'feriyye) mezhebine göre nikâh; devamlı olabileceği gibi, sürelî (mut'a) nikâh da olabilir.¹⁶⁹ Mut'a nikâhı olarak yapılan işlem, sadece süre ve ücretin belirlenmesi şeklinde yapılan bir akitten ibarettir.¹⁷⁰

Evlenmelerine hukuken/dinen engel bulunmayan kadın ve erkeğin belirlenen ücret karşılığında birbirlerinin cinselliklerinden faydalanmak amacıyla yaptıkları nikâha 'mut'a nikâhı' denilmektedir. Mut'a nikâhı dört mezhep imamına göre haramdır ve yapıldığı anda batıl olur.¹⁷¹ Devamlılık arz etmeyen, temiz bir neslin devamını hedeflemeyen, sadece cinsel tatmini sağlamaya yönelik yapılacak olan geçici ve göstermelik bir nikâh her halükârda batıldır.¹⁷² İslam dünyasında mut'a nikâhının hâlen geçerli olduğunu sadece Şiiiler (Ca'feriyye) savunmaktadır.¹⁷³ Şia, caiz gördüğü mut'a nikâhını belirli kurallara göre hâlen uygulamaktadır.¹⁷⁴ Mut'a nikâhının yanı sıra geçici bir müddetle evlenmek de batıldır.¹⁷⁵

166 İşcan, Yaşar, Nikâh Ciddî Bir Akiddir, *Güncel Dini Konular*, DİB Yayınları, Ankara 1998, ss. 75-88, s.75-76.

167 Serahsî, *el-Mebsub*, IV, 358.

168 İşcan, *Nikâh Ciddî Bir Akiddir*, s. 82; Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, s. 90-91; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, s. 56.

169 Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, s. 227.

170 Köse, *Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile*, s. 132.

171 Köse, Saffet, Ca'ferilikte Mut'a ve Ona Karşı Sünnî Duruş, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2008, sayı: 3, ss. 75-120.

172 İşcan, *Nikâh Ciddî Bir Akiddir*, s. 82.

173 Yavuz, *Çağdaş Fıkıh Problemleri*, s. 211.

174 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, "Müt'atu'n-nikâh md.", s. 349.

175 Mevsîlî, *el-İhtiyâr*, III, 89.

Geçici veya süreli nikâh, İslam hukukuna göre yasak olduğu gibi¹⁷⁶, Medenî Kanunda da kabul edilmemektedir. Nikâhın sürekli olması esastır. Geçici veya süreli yapılan bir nikâh, asla nikâh yerine geçmediği gibi, böyle bir uygulama zinaya kılıf aramaktan da öteye geçmeyecektir.

2.5.2. Eşcinseller Arasında Nikâh

Nikâh, aile yuvası kurmak için önemli bir akit; bir kadın ve bir erkeği birbirine kenetleyen, karşılıklı sevgi ve saygının kaynağı olan en samimi en sağlam bir bağıdır. Hukuki, sosyal, ahlâkî ve medenî anlamda ağırlığı olan bir sözleşme olan nikâh bir yönüyle muamele bir yönüyle de ibadettir. Nikâh, kadın ve erkek arasında inşa edilen bir sözleşmedir.¹⁷⁷ Evlenen tarafların karşıt cins olması ve aralarında evlenmeye engel bir durumun olmaması zorunludur.¹⁷⁸

İslam dini, neslin devamını kadın ile erkek arasındaki nikâhlı evliliğe bağlamış ve hem kadınlar¹⁷⁹ hem de erkekler¹⁸⁰ arasındaki eşcinsel ilişkiyi haram kılmıştır. Buna göre kadınlar arasındaki sevicilik (lezbiyenlik/sihâk)¹⁸¹ ile erkekler arasındaki livata (homoseksüellik)¹⁸² insanın yaratılış gayesine ters bir eğilim, tiksindirici bir sapıklık olduğundan dolayı en büyük ahlaksızlıklar olarak kesin olarak yasaklanmıştır.¹⁸³ Evliliğin geçerli olabilmesi için de taraflardan birinin erkek, diğersinin kadın olması şarttır. Erkeğin, erkekle evlenmesi batıl olduğu gibi cinsiyeti belirsiz olan kişi (hünsa-i müşkil) ile evlenmesi de caiz değildir.¹⁸⁴

İslam hukuku ile Türk Medenî Kanunu tarafından yasak olan eşcinseller arasındaki birliktelik için bazı ülkeler, yasal düzenlemeler yapmak suretiyle, eşcinseller arasında nikâh akdi yapılmasını kabul etmektedirler. Hollanda, Belçika, İspanya, Danimarka, Almanya, İsviçre, Norveç, İsveç, Portekiz, İzlanda, Fransa, İngiltere, Finlandiya, Lüksemburg, İrlanda ve Çek Cumhuriyeti (Çekya) gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra Amerika kıtasındaki ABD, Kanada, Arjantin, Brezilya, Kolombiya ve Uruguay'da eşcinsel birliktelikler kanunen tanınmaktadır. Afrika

176 Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 55.

177 İşcan, *Nikâh Ciddi Bir Akiddir*, s. 75.

178 Nisâ, 4/22-24.

179 Nisâ, 4/15.

180 Nisâ, 4/16; Ârâf, 7/80-84; Hûd, 11/69-83; Hicr, 15/58-77; Neml, 27/55; Ankebût, 29/28-35.

181 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, "Lezbiyen md.", s. 260.

182 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, "Livât md.", s. 261.

183 Kaynak, Mesut, *Kur'ân'da Kadın*, s. 116-118.

184 Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Yayınları, İstanbul 1995, s. 156.

ülkesi olan Güney Afrika ile Avustralya kıtasında yer alan Yeni Zelanda da eşcinsel birlikteliklere yasalarında yer vermektedir.¹⁸⁵

Türk Medenî Kanunu, eşcinsellerin birlikteliklerini onaylamamakla beraber, cinsiyet değişikliğini kabul etmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun 40. maddesi, önceden alınan izne bağlı olarak ameliyatla cinsiyet değişikliği yapılması hâlinde, yeni cinsiyetin mahkeme kanalıyla nüfus sicilinde değiştirileceğini belirtmektedir. Bu şekilde yapılan ameliyatla; erkek olan kimse kadın, kadın olan kimse erkek olarak hukuken kabul edilmektedir. Cinsiyet değiştiren kimselerin karşıt cins (ameliyat öncesi kendi cinsinden olan) kimseyle evlenmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır. Böylece doğrudan olmasa bile dolaylı olarak aynı cins kimselerin evlenmelerine izin verilmektedir.

2.5.3. Evli Kadının Başkasıyla Evlenememesi

İslam hukuku bazı durumlarda erkeğin dörde kadar evlenmesine cevaz vermiştir.¹⁸⁶ Kadınlar ise ancak bir erkekle evli olabilirler.¹⁸⁷ Evli olan kadın başka bir erkekle evlenemeyeceği gibi, ölüm veya boşanma iddeti bekleyen kadın da başka bir erkekle evlenemez.¹⁸⁸

Medenî Kanun'a göre de evli olan veya iddet bekleyen kadın başka bir erkekle evlenemez.¹⁸⁹ Bunun yanında Medenî Kanun'a göre tek eşlilik esas olduğu için erkek de birden fazla kadınla evlenemez.

2.6. Nikâhta Hem İslam Hukukuna Hem de Medenî Hukuka Göre Geçerli Olan Durumlar

Nikâh akdiyle ilgi bazı durumlar hem İslam hukuku hem de medenî hukuka uygun olmaktadır.

2.6.1. Boşama/Boşanma Hakkının Olması

Bazı hukuk sistemlerinde boşanma hakkı kabul edilmemiştir. Katolik Hıristiyanlıkta nikâhın, dînî mekânda ve din adamı tarafından yapılması şart koşulmuş

185 <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/dunyada-escinsel-evlilikler> (30.10.2017)

186 Nisâ, 4/3.

187 Beşer, *Hanımlara Özel Fetvalar*, s. 83-84.

188 Nizâm, *Fetâvâyi Hindiyeye*, II, 294; Zuhaylî, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, IX, 66.

189 TMK, md. 130-132.

ve ayrıca evlenen çiftlerin boşanmaları yasaklanmıştır. Katolik Kilisesi'nin hükmüne göre evlilik birliği ölüm dışında hiçbir şekilde sona erdirilemez. Katoliklerin bu prensibi başta İtalya olmak üzere hâlen uygulanmaktadır.¹⁹⁰

İslam dini neslin korunması için tek yol olarak evliliği teşvik etmiş, evliliğin sürekli olmasını ve eşlerin evlilik birliğini korumalarını istemiştir. Hoş karşılanmamakla birlikte, evliliğin sürdürülmesine imkân kalmadığı durumlarda da boşanma bir çözüm yolu olarak görülmüştür. Boşama imkânın olması, bazı dinlerde ve hukuk sistemlerinde olduğu gibi kâğıt üzerinde evli kalıp gönül ve beden olarak ayrı yaşamanın önüne geçmektedir. İslam, boşamayı Allah'a en sevimsiz gelen helal olarak görmüş¹⁹¹; eşlerin iyi geçinmelerini, eşler arasında olan kusurların yerine olumlu yönleri görmeyi öğütlemiş ve önemli bir sebep bulunmadıkça evliliğin keyfi bir şekilde sona erdirilmemesini istemiştir.¹⁹²

Katoliklerin tam tersine, İslam dini, hayatlarını cehenneme çeviren geçimsizlik nedeniyle eşlerin boşanmalarını bir nimet olarak getirmiştir.¹⁹³ İslam hukukuna göre evlilik bağı dört şekilde sona erer. Bunlar; erkeğin boşaması, muhâlea yöntemi, hâkimin ayırması (fesh veya tefrik) ve ölümdür.¹⁹⁴

İslam hukuku boşama hakkını erkeğe vermekle birlikte, boşama hakkına sahip olan erkek bu hakkını, nikâh esnasında veya daha sonra eşine devredebilir. İslam hukukunda kadının, eşinden boşanmak için muhâlea (hul') adı verilen ve anlaşmaları hâlinde kocasına bir bedel ödemesini meşru saymıştır.¹⁹⁵ Medenî Kanun eşlerin boşanabileceklerini kabul etmiştir. Kanun'da belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde kadının mahkemeye başvurarak eşinden boşanması da mümkündür. Buna göre eşlerin boşama hakkı bulunmamakla birlikte, boşama, mahkeme kanalıyla yapılmaktadır.¹⁹⁶

3. NİKÂH ÇEŞİTLERİ

Hz. Âdem'den itibaren meşru kılınmış olan nikâh akdi¹⁹⁷ zamanla değişik şekillerde icra edilmiştir.

190 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 292-293, 346.

191 Ebû Dâvûd, Talâk 3.

192 Acar, Halil İbrahim, "Talâk", s. 496.

193 Yavuz, *Çağdaş Fıkıh Problemleri*, s. 217.

194 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 347.

195 Bakara 2/229; Serahsî, *el-Mebcut*, VI, 259; Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, II, 119.

196 TMK, md. 161-173.

197 Liv, *Günümüze İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikah ile İmam Nikahının Fikhi Açıdan Karşılaştırılması*, s. 173.

3.1. İslam Öncesi Yapılan Nikâh Çeşitleri ve İslam'da Nikâh

Cahiliye döneminde Araplar maddi durumlarına ve güçlerine göre sınır olmaksızın birden çok evlendikleri gibi toplumda değişik nikâh çeşitleri de bulunmaktaydı. Cahiliye döneminde bulunan insanların birlikte yaşamalarına imkân veren nikâh ve benzeri çeşitleri şunlardır, 1. Normal nikâh, 2. Nikâhsız yaşama, 3. Süreli nikâh (nikâh-ı mut'a), 4. Eşleri karşılıklı değiştirme (nikâh-ı bedel), 5. Bir erkekten çocuk sahibi olmak için eşi ona sunma (nikâh-ı istibdâ'), 6. Büyük oğlun babasının ölümünden sonra üvey annesiyle evlenmesi (nikâh-ı makt), 7. Başlık ve mehir vermemek için kızların değiştirilmesi (nikâh-ı şîğâr).¹⁹⁸ İslam hukuku bu nikâh türlerinden normal nikâhı ıslah ederek kabul etmiş, bunun dışında kalanları iptal etmiştir. Bu ıslahatın içerisine mehir hakkı, eş sayısının sınırlandırılması, eşlerin karşılıklı haklarının tespiti ve eşler arasındaki anlaşmazlıkların çözümündeki hükümler de vardır.¹⁹⁹ Günümüzde misyâr nikâhı adında bir nikâh türü geliştirilmiştir. (Geniş bilgi için bk. Saffet Köse, Misyâr Nikâhı -Kur'ân ve Sünnetin Çizdiği Aile Modeli Çerçevesinde Bir Yaklaşım- İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy.13, 2009, s. 13-34.)

3.2. Türkiye'de Yapılan Nikâh Çeşitleri

Türkiye'de, Medenî Kanun'a göre sadece resmî nikâh tanınmıştır. Bununla birlikte resmî nikâhtan önce yapılması yasak olmakla beraber²⁰⁰, dînî nikâh veya diğer adıyla imam nikâhı da yapılmaktadır. İslam hukukunun kabul etmiş olduğu nikâhın yanı sıra özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde başlık parasının sonucu olarak 'berdel' adı altında şîğâr nikâhı da yapılmaktadır. Şîğâr nikâhını yasaklayan hadislerden yola çıkan İslam âlimlerinin çoğunluğu bu nikâhı batıl saymışlardır. Ebu Hanife'ye göre ise şîğâr nikâhı sahihtir. Ancak ülkemizde uygulanan şîğâr nikâhı (berdel), başlık parası vermemek için yapılıp, mehir vermemek için bile olsa dinen geçerli bir nikâh olacaktır. Zira mehir, nikâhın sonucudur ve bu durumda nikâh geçerli olduğu gibi kadın, mehr-i misil almayı da hak eder.²⁰¹

198 Sariçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 40; Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, s. 43; Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 19-24.

199 Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, s. 77.

200 TMK, md. 143.

201 Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sünne*, 1968, VI, 107-109; Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhu*, IV, 2205-2208.

İslam hukukuna göre nikâh, bir medenî sözleşme olmakla birlikte, evlilik, formalite ve merasimlerden uzak yapılıdır. Evliliğin muteber olabilmesi için nikâhın rükün ve şartları dışında herhangi bir şekil şartı ve merasim gerekli değildir. Ancak nikâh akdinin önemine dikkat çekmek, evliliği teşvik etmek gibi maksatlarla bazı şenlik ve merasimler hoş görülmüş ve tavsiye edilmiştir. Nikâhın ilan edilmesi, velime adı verilen bir yemek ziyafeti verilmesi, def vb. eşliğinde şenlik yapılması güzel görülen ve teşvik edilen uygulamalardır.²⁰² Günümüzdeki düğün törenlerinde de nikâhın ilan edilmesi, yemek ziyafeti ve eğlence boyutu yerine getirilmektedir.

SONUÇ

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde evlilik; karı ve kocayı karşılıklı bağlayıcı görev ve haklar yükleyen bir akittir.²⁰³ Öncelikle evliliğin doğal sonucu olarak eşlerin, birbirlerine karşı sevgi, saygı ve sadakat borcu doğar. Çocukların bakımı ve terbiyesi de eşlerin ortak görevlerindedir. Bunların dışında eşlerin, evlilikten doğan bazı hakları daha vardır. Hukuk sistemi daha çok bu hakların ve ifasının üzerinde durur. Doğal olarak bir tarafın hakkı karşı taraf için borç oluşturur.²⁰⁴

Gerçekleştirilen nikâh akdiyle kadın ve erkek bazı hakları elde ettikleri gibi bazı mükellefiyetleri de yüklenmiş olurlar. Geçerli bir nikâh akdiyle kadın bazı haklara sahip olmaktadır. Kazanılan bu haklar, İslam hukuku açısından da medenî hukuk açısından da böyledir. Fakat aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. İslam hukukuna göre sahih bir nikâh akdi neticesinde kadın ve erkek arasında; mehir, nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras hükümleri sabit olur.²⁰⁵ Bunlardan mehir, nafaka ve miras; nikâhla birlikte kadının elde ettiği malî haklardır. Yapılan nikâh akdi; muharremât, mehir, nafaka, miras gibi sonuçlarıyla üçüncü şahısları ve toplumu da ilgilendirmektedir.²⁰⁶

Aile, toplumun temel taşı ve sağlıklı bir toplumsal yapının oluşmasının ana unsurudur. Ailenin, neslin sağlıklı şekilde devamını sağlayan fonksiyonu vardır. Bunun neticesi olarak çocuklar, gelişimlerini sağladıkları gibi kimlik ve kişiliklerini de ailede kazanırlar. Ayrıca inançlar, değerler, gelenekler ile iyi ve güzel alış-

202 Zuhayli, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, IX, 97-103; Ceziri, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı*, IV, 2050-2057; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, 288; Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, II, 93.

203 Zuhayli, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, IX, 198.

204 Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, s. 122-124.

205 Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 75.

206 Köse, *Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile*, s. 161.

kanlıklar da ilk olarak sağlıklı bir şekilde aile içerisinde kazanılır. Sosyal kurumların başında gelen aile, hukuk düzenine uygun bir evlilik sürecinin başlamasıyla mümkün olur. Meşru bir zeminde oluşturulan evlilik birliğinin en güzel şekilde korunması ve sürdürülmesi hususunda gerekli gayretin gösterilmesi gerekir. Önemine binaen İslam dini, evliliği sağlam bir söz ve sorumluluğu ağır olan bir sözleşme (misak-ı galîz) olarak nitelendirmiştir.²⁰⁷ Nikâhın çok büyük sorumluluğu olmasından dolayı Kur'an-ı Kerim'de aile hukukuyla alakalı yüze yakın ayet yer almaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ise nikâhı sünneti olarak takdim etmiş ve nikâh akdinde diğer akitlerden farklı olarak bazı nitelikler aramıştır. Bundan dolayı İslam hukukunda nikâh ne başlı başına bir medenî muamele ne de hukukî yönü olmayan sırf bir ibadet değil; her iki niteliğin birlikte bulunduğu özel bir akitir.²⁰⁸

Nikâh akdinin ibadet boyutunun olması Müslüman toplumlarda dînî törenlerin yer aldığı evlenme kültürünün oluşmasına neden olmuştur. Nikâh akdinin müstehaplarının yerine getirilmesi için bu konuları iyi bilen kimselerin nikâh törenine katılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Nikâhın din görevlisi tarafından akdedilmesi de bunun sonuçlarındanıdır. Bu durum da nikâh akdi için dînî törenin zorunlu olduğu anlayışını geliştirmiştir.²⁰⁹ Nikâhın rükünleri ve şartlarının, nasslar ve bu nasslara dayanan ictihadlarca tespit edilmiş olmasının yanı sıra nikâhı sünneti olarak belirten Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nikâhla alakalı uygulama ve tavsiyelerinin bulunması nikâhın yapılma şekillerinden dînî olmasını gerektirmez. Zira Hıristiyanlıkta olduğu şekliyle İslam'da ruhbanlık ve din adamlığı gibi mukaddes bir sınıf olmadığı gibi İslam hukukuna göre nikâh akdinin dînî görev icra eden imam tarafından veya camide yapılması şart değildir.²¹⁰

Evlilik bağı nikâh ile kurulmaktadır. Türkiye'de evlenen çiftler kanunen zorunluluk bulunduğu ve evliliklerinin kanunen geçerli olması için resmî nikâh yaptırmaktadırlar. Bunun yanında dînî geleneklere bağlı olan halkın çoğunluğu resmî nikâhtan sonra, düğün esnasında veya düğünden sonra, zifaktan önce, halk arasında dînî nikâh veya imam nikâhı adı verilen bir nikâh daha yapmaktadırlar. İkinci bir nikâhın yapılma amacı ise; ya teberrüken ve dua amacıyla ya da sadece resmî nikâhın yapılmasının geçerli olmadığı düşüncesidir. Ayrıca resmî nikâhlı eşinin üzerine kuma getirme amacıyla da dînî nikâh yapılmaktadır.²¹¹ TÜİK ta-

207 Nisâ, 4/34.

208 Yaman, *İslam Aile Hukuku*, s. 32.

209 Liv, *Günümüze İmam Nikâhına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmî Nikâh ile İmam Nikâhının Fikhî Açından Karşılaştırılması*, s. 174-175; Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukukunda İzinâmeye ile Nikâh*, s. 45.

210 Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I, s. 294.

211 Apaydın, *Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikâhı Uygulaması*, s. 378-379.

rafından 2016 yılında yapılan 'Aile Yapısı Araştırması'na göre bireylerin evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türü incelenmiştir. Buna göre ülkemizde evlenen bireylerin %97,1'i hem resmî nikâh hem de dinî nikâh yaptırmışlardır. Yine bu araştırma sonucuna göre sadece resmî nikâh yaptıranların oranı %1,8 olurken; sadece dinî nikâh yaptıranların oranı %1,1 olarak tespit edilmiştir.²¹²

Nikâhın kendine has şartları ve hususiyetleri olduğu için resmî veya dinî nikâh ayrımı doğru değildir.²¹³ Esasında evliliğin gerçekleşmesi için bir nikâhın akdedilmesi yeterlidir. İslam hukukunun şartlarına uygun olarak akdedilmiş olan bir resmî nikâh, aynı zamanda dinî nikâh yerine de geçer. İslam hukukuna göre nikâh; aralarında evlenme engeli olmayan ve evlenme ehliyetine sahip olan bir erkek ile bir kadının, şahitler huzurunda evlenmek için irade beyanlarını belirtmelerinden ibarettir. Bu tanım Türk Medenî Kanunu'na göre kabul gören nikâh akdi için de geçerlidir. Buna göre resmî nikâh, İslam hukukuna göre olan nikâh akdi yerine de geçer. Fakat dayandıkları hükümlerin farklılığından dolayı bu iki nikâh akdinin şartları tam anlamıyla birbirleriyle uyum göstermeyebilir. Bu durumda iki nikâhın birbiri yerine geçmesi mümkün olmamaktadır. Hâl böyle olunca da evlenen çiftler için resmî nikâh sonrasında ikinci bir nikâh daha yapılmaktadır.

Resmî nikâhtan önce gayr-ı resmî olarak yapılan dinî nikâh şer'î açıdan geçerlidir. Nikâhın tescil edilmesi ispat güvencesi açısından önemlidir. Resmî nikâh olmaksızın yapılmış olan nikâh kanunen tanınmadığı için çıkacak uyuşmazlıklarda mahkemeye başvuru yapılamayacaktır. Genellikle kız tarafını mağdur eden uygulamanın önüne geçilmesi için resmî nikâhın yapılmasına mutlak ihtiyaç vardır.²¹⁴ Devlet tarafından evliliklerin bir disiplin altına alınması amacıyla evlenecek tarafların ehliyet ve evlenme engelleri bakımından kontrol edilmesi, geçerli bir evlilik kurumu için aleniyetin sağlanması için nikâh akdinin dinî-hukukî geçerlilik şartlarını bilen bir görevli tarafından yapılması İslam'ın ruhuna daha uygundur ve nikâh akdiyle taraflara sağlanan haklar hukukî olarak garanti altına alınmaktadır.²¹⁵

Medenî kanuna göre evlendirme memurunun yani belediye başkanı veya yetki verdiği nikâh memurunun ya da köy muhtarının akdettiği nikâh, resmî nikâh olarak geçerlidir. Ülkemizde uzun yıllardan beri müftü, vaiz ve imam-hatiplerin de resmî nikâh yapabilmeleri gerektiği şeklinde tartışmalar yapılmıştır. Bir

212 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> (Erişim: 28.07.2017)

213 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 101.

214 Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s.101.

215 Aydın, Mehmet Âkif, "Aile Hayatı", s. 201.

düzenleme yapılarak müftülere de nikâh yapma yetkisi verilmiştir.²¹⁶ Bununla birlikte müftülere yetki verilmesinin yanı sıra, mahkûmlar açısından kolaylık sağlayacağı için cezaevi vaizlerine de resmî nikâh yapma yetkisinin verilmesi fayda sağlayacaktır.

Tarih boyunca nikâh, kutsî ve manevî bir olgu olarak görüldüğünden dolayı dînî merkezlerde yapılmıştır. Nikâhın dînî yönünün bulunduğunu gören Batılılar nikâh işini Kilise'ye ve din adamlarına havale etmişlerdir. Evlilik müessesinin yürümesinde evliliğin kutsiyet yönünün bulunduğunun vurgulanması onun dînî olmasıyla gerçekleşir. Hâsılı ailenin korunabilmesi için bu müessesenin dînî yönünün bulunması gerekir.²¹⁷ Bundan dolayı ülkemizde resmî nikâhın ardından dînî nikâh adı verilen bir nikâh daha yapılmaktadır. Müftülere resmî nikâh yapma yetkisinin verilmesi, resmî nikâh ve dînî nikâh ayrımını gidermeye yönelik bir uygulama olarak düzenlenmiştir.

Ülkemizde evlenen çiftler için sadece resmî nikâh yapıldığı gibi resmî nikâh yaptırılmaksızın dînî nikâh da yapılmaktadır. Yaygın olarak ise kanunen zorunlu olduğu için resmî nikâh yapılmakta, ardından da dînî nikâh yapılmaktadır. Müftülere resmî nikâh yapma yetkisinin verilmesi, resmî nikâh ve dînî nikâh ayrımını gidermeye yönelik hatta mağduriyetlere yol açan gayr-ı resmî bir uygulama olan resmî nikâh olmaksızın dînî nikâh yapılmasının önüne geçilmek içindir. Fakat İslam hukuku tarafından geçerli kabul edilen nikâh ile medenî hukuk tarafından geçerli kabul edilen nikâhta aranılan şartlar aynı değildir. Müftülük makamının dînî bir hüviyet taşıması yapılan nikâhın dînî nikâh olarak tanınmasını gerektirmeyecektir. Müftü tarafından yapılacak resmî nikâh; belediye başkanı, nikâh memuru veya köy muhtarlarının yapmış olduğu nikâha dua eklenmesinden, belki resmî olmaksızın mehrin nikâh esnasında belirlenmesinden öteye geçmeyecektir. İslam hukukunun geçerli kabul etmediği durumların olması hâlinde müftü tarafından akdedilen nikâh, İslam hukukuna göre sahih bir nikâh olmayacaktır. Hatta böyle bir yetkiye dayanarak İslam hukukuna aykırı olan durumların olduğu nikâhı müftülerin yapmış olması farklı sorunları da beraberinde getirecektir. Müslüman bir kadının farklı bir dine mensup erkekle evlenmesi; cinsiyet değiştiren bir kimsenin evlenmesi, Medenî Kanun tarafından kabul görmemekle birlikte İslam hukukuna göre evlenme engeli oluşturan süt hısımlığına bağlı bir engele rağmen yapılan nikâh bunlar için sadece birkaç örnektir.

216 <http://www.yeniakit.com.tr/haber/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmm-den-gecti-386604.html> (Erişim: 30.10.2017)

217 Beşer, Faruk, *Hanım'lara Özel İlmihal*, s. 297.

Müftülere nikâh akdetme yetkisinin verilmesinin en büyük faydası, evlenen çiftlerin tek nikâhla yetinmeleri olacaktır. Evlenen kişiler, yapılan nikâhın dinen de geçerli olduğu ve resmî yönü olsa bile nikâhın, din görevlisi olan müftü tarafından akdedilmesinden dolayı kendilerini psikolojik olarak daha rahat hissedeceklerdir. Ayrıca bir nikâh daha yaptırmak zorunda kalmayacaklardır.²¹⁸

Resmî nikâhın, İslam hukukundaki nikâh yerine geçebilmesi için yapılan nikâhta fıkıh açısından geçerli olmayan bir durumun olmaması gerekir. Resmî nikâhın, halk arasında dînî nikâh olarak bilinen nikâh yerine geçebilmesi için medenî hukukta, İslam hukukuna aykırı bir durum olmayacak şekilde düzenleme yapılması gerekir. Bunun olmaması hâlinde evlenecek olan tarafların İslam hukukuna aykırı olmayacak şartlara (süt kardeş olmama, evlenen erkeğin Müslüman olması vb.) dikkat etmeleri ve İslam hukuku tarafından geçerli kabul edilecek şekilde resmî nikâh yaptırmaları yeterli olacaktır. Nikâh akdetme yetkisi olan müftüler tarafından yapılan böyle bir nikâhtan sonra ikinci bir nikâhın yapılmasına gerek kalmayacaktır.